

Bese-ätten.

Af K. H. K.

Namnet *Bise*, *Bysi*, möjligen härledt från det fornsvenska verbet *bisa*, »löpa eller springa fort undan», förekommer under senare hälften af 1300-talet såsom förnamn uti Östergötland. Så nämnas en *Bisi Towunger* 1370 i Bankekinds härad, en *Bise i Hörista* 1371—1384 i Skärkinds härad, en *Bysi i Kaperstadha* i Valkebo härad 1385 och en *Bisi i Tangastadha* i Björkekinds härad 1386. Såsom tillnamn bäres det också, men hufvudsakligen af medlemmar tillhörande en enda släkt, ätten *Bese*, och man har allt skäl att förmoda, det dess stamfader varit befryndad med någon af dessa bönder.

Då en dotter af denna ätt *Gunhild Johansdotter* var gift med den högförnämne riddaren *Erik Turesson (Bjelke)*, fick fru Anna Fickesdotter (Bylow) tillfälle att vid redogörelsen för sin släkt äfven uppehålla sig något vid Bese-ätten. Hennes berättelse i något moderniseradt språk lyder: Om Johan Beses släkt vet jag ej annat än att hans moderfader, om mig rätt minnes, hette her Amund Hatt och hans hustru fru Gunnil. De ägde dock hem i Värmland. Johan Beses faders faderfader hette Sten Bese. Han tjänte vår heliga moder St. Birgitta och var hennes fogde i många år både förr än hon for till Rom desslikes och sedan. Han kom en tid dit till henne förande med sig det henne gjordes behof, och för ty att han hade länge begärt att se henne rätteligen i sitt ansikte och kunde dock aldrig komma därtill, sade han till henne: Kära fru, så länge hafver jag Eder i många år tjänat, och kunde dock aldrig få se eder efter min vilja. Hon svarade: O käre Sten, låt dig nöja och kom hit åter till mig på förelagd time, då skall du få veta hvad Guds vilje är om denna stadga. När han kom igen till Rom, fann han den värdiga modern nära döden, och efter det att Gud hade

henne uppenbarat många deras domar och samvets skipelse, som med henne voro, och hon visste förenämde Sten vara världslig, sade hon till honom: Min kära son, gärna såge jag, att du med god vilja åstundade komma till himmelriket. Han svarade: Nej fru, jag vill lefva, och beder hällre långt lif och för mig och min släkt säll framgång. Hon svarade och sade: Gud gifve dig sin nåd och fullkomne sin vilja med dig, hvilket ock så hände. Han for hem efter Sancta Birgittas död och fäste sig en rik jungfru och världen gick honom alltid med, och han vardt, som han bad, en aldrig man hafvande värdsilig framgång ut i döden, och desslikes må nu hans släkt och afföda än yttermer förökas och mäktig varda, om Gud tackes att fru Gunillas barn måga lefva.

Att fru Annas berättelse i någon mån stöder sig på verkliga förhållanden finnes ej anledning att betvifla, om ock *Sten Bese* ej anträffas i några handlingar från Birgittas tid. Son till honom var helt säkert *Jönis Bese*, som nämnes mellan åren 1397 och 1413. Förstnämnda år var han riddaren Sten Bossons (Natt och Dag) sven och nämnes sedermera såsom häradshöfding i Östergötland. Hans hustru hette Cecilia och var dotter till en Jönis Djäken, som förekommer mellan åren 1369 och 1393. Såsom den mäktige drotsen Bo Jonssons (Grip) fogde på Bjärkaholm och sedermera äfven på Gripsholm hade Jönis Djäken lyckats samla ej ringa egendom samt hopköpte en mängd gods i och kring Hiriksäter, nu Herrsäter, i Värna socken i Östergötland, som han gjorde till sin sätesgård. Hans enka Ingeborg Bengtsdotter bodde därstädes ännu 1411, då hon gaf sin dotter Märeta och hennes make Gertorn Olafsson (Krok) sin hälft i gården Hyriksäter, i ersättning för allt hvad hon så utomlands som inomlands kostat på hennes syskon. — I sitt sigill förde Jönis Bise en snedbjelke belagd med två pilspetsar. Han och hans hustrus grafsten i Vadstena kloster visar däremot en sköld innehållande en sparre och under denna två pilspetsar samt har omskriften: *Sub hac petra teguntur corpora Johannis Bise et uxoris sue Cecilie Jönissadottir. Orate pro eis.* Till Vadstena kloster hade de 1413 gifvit gården Härketorp i Risinge socken.

Son till Jönis Bise var väpnaren välboren man *Sten Bese*, som nämnes mellan åren 1425 och 1458. Äfven han var i herretjänst. Han kallas nämligen 1442 herr Bengt Stenssons (Natt och Dag) ämbetsman på Göksholm, och 1456 tjänstgör han såsom riddaren Bo Stenssons underhäradshöfding i Banekinds härad i Östergötland. År 1445 skiftade han jord med

Lasse Hjort af vapen, som var gift med en söndotter till förutnämnde Jönis Djäken, samt borgaren i Söderköping Olof Krok, som ärft Gertorn Olafsson, och erhöll då deras delar i Hiriksäter, hvarest han äfven förut torde varit bosatt. 1425 gifte han sig med Kristina Anundsdotter, dotter till riddaren Anund Hatt, hvars första hustru var befryndad med den kungliga grenen af Folkungaätten. I morgongåfva erhöll hon jord i Hårketorp m. m. i Risinge socken. I sitt sigill för han en dubbel sparre med 4 pilspetsar under. Det är således helt säkert hans vapen, som förekommer å grafstenen öfver fadern i Vadstena kloster, ehuru teckningen af densamma blifvit felaktigt återgifven.

Med hans son *Johan Bese* inträder denna ätt i högadeln. Han skref sig till Hiriksäter och hade Åtveds socken i förläning, var häradshöfding i Bankekinds och Åkerbo härad i Östergötland — i det förstnämnda dock endast å herr Nils Stures vägnar — samt inträdde i rådet vid år 1486, men då han försummade att bevista kröningsriksdagen 1497, erhöll han aldrig riddareslaget. I vapnet förde han en sparre med en uppriktstående pil under. Han afled år 1505. År 1477 gifte han sig å Gäddeholm med Katarina Johansdotter, dotter till riddaren Johan Gädde och Katarina Bengtsdotter (Königsmark), som i morgongåfva erhöll 800 mark penningar, för hvilka han vederlade gården Herrsäter m. m. Han blef sedermera gift med Birgitta Knutsdotter, dotter till riddaren Knut Bengtsson (Ulf) och Anna Göstafsdotter (smal snedbjelke), från hvilken han dock blef skild. Med henne erhöll han herresätet Nygård i Tjust.

I sitt första gifte hade Jönis Bese dottern *Gunnil*, som 1490 blef gift med riddaren och riksrådet Erik Turesson (Bjelke) och lefde änka ännu år 1535 på Benhammar, som hon ärft efter sin moster fru Kristina Bengtsdotter (Königsmark), g. m. riddaren Gregers Bengtsson (2 snedbjelkar). En henne tillhörig jordabok upptagande en mängd gods, bland andra hufvudgårdarna Benhammar, Herrsäter i Östergötland och Nygård i Tjust, förutom en mängd andra gods i Uppland, Södermanland, Västergötland och Värmland finnes i Riksarkivet. — Från henne kunna ej blott konung Johan III:s gemål drottning Gunilla Bjelke utan äfven en stor del af de följande århundradenas högadel i Sverige leda sin härstamning, och Bese-vapnet förekommer därför ej sällan å 1500 och 1600-talens antaflor.

I andra giftet hade Jönis Bese sonen Knut Bese, som dock var afleden 1516. Han tyckes varit gift med Birgitta Christierns-

dotter, dotter till riddaren Christiern Bengtsson (Oxenstjerna) och Märeta Magnusdotter (Gren). Hon lefde änka ännu år 1527. Såsom barn till Johan Bese upptagas å äldre släktaflor äfven en Sten Bese och en jungfru Christina. Helt säkert hafva de dött unga. Jönis Bese hade äfven en syster, Gunhild Stensdotter, som 1476 blef gift med en friboren man Pael Krumb på Ryd i Oppeby socken, af hvilken hon erhöll 100 mark i morgongåfva. Hon lefde änka ännu år 1514 och bodde då på Forsa.

Med den ofvannämnde Knut Bese dog den egentliga Beseätten ut. Dess namn upptogs dock af en ättling på kvinno-linjen. Riksrådet Jönis Bese skall nämligen förutom Gunhild äfven haft en syster Anna, gift 1. med Per Olsson och 2. med Nils Olsson, och hennes son i senare giftet Nils Nilsson kallade sig Bese. Han lefde i början af 1500-talet och var fogde på Stockholms slott. Äfven han erhöll ett förnämligt giftermål, i det hans hustru Kerstin Gotskalksdotter var dotter till väpnaren Gotskalk Arendsson (Ulf) och Elin Nilsdotter (Sparre). Hans dotter Karin Nilsdotter blef gift med riddaren och lagmannen Jon Olsson (Gyllenhorn). Också från dem härstamma ej få medlemmar af den gamla högadeln. Från en tredje dotter till Sten Bese, Cecilia g. m. Gregers Andersson, kunna åter flere af 1500- och 1600-talens lågadel leda sin släkt. Den gamle Sten Beses önskan om »säll framgång» för sin släkt blef således i rikt mått uppfylld, om ock dess lif å manslinjen ej blef långt.

Att Bese-ättens stamfader Sten Bese varit af bondebörd är högst sannolikt, då för släktens jämförelsevis unga börd tala de växlande vapenbilderna. Genom fogdetjänst hos högadeln samlade den sig rikedom och i följd därpå äfven anseende, som ledde till adelskap, om ock ej något frälsebref nu finnes i behåll. Genom giftermål inom gamla adessläkter svingade ätten sig sedermera så småningom upp i högadeln. — Så har nog utvecklingsgången äfven varit för flere andra af våra medeltidssläkter, om ock man i brist af befintliga handlingar ej så i detalj kan följa densamma som hos ätten Bese.

Stockholms öfverståthållare.

Af N. v. D.

Friherre Knut Posse.

Ätten Posse är af svenskt ursprung och tillhörde redan på 1400-talet högaristokratien, den samhällsklass, ur hvars led riksrådets medlemmar plögade tagas. Något större politiskt inflytande synes densamma dock först hafva ernått genom riksrådet Göran Knutsson Posse, »länge Göran» kallad, Sigismunds rådgifvare och trogne anhängare, hvilken också sedermera på grund af denna sin trohet nödgades undergå ett flerårigt fängelsestraff och därefter fly ur riket till sin gamle herre i Polen. Sina två i äktenskap med den tidigt bortgångna Elisabeth Oxenstierna födda söner hade han dock redan dessförinnan dit utsändt, sannolikt för att under dessa oroliga tider förskaffa dem en säkrare fristad, än den det af inbördes strider sönderslitna fäderneslandet nu kunde erbjuda dem.

Den yngre af dessa söner, Knut, född 1592, kom sålunda redan vid 6 års ålder till det främmande landet, »där han utstod många vedervärdigheter», säkerligen däri delande lott med de flesta andra svenska flyktingar, som vid denna tid undan hertig Carls stränghet och hämndlystnad sökt en räddning i Polen. Släkten Posse synes emellertid hafva intagit en jämförelsevis gynnad ställning vid Sigismunds hof. Göran Knutsson fortfor äfven i landsflykten att åtnjuta monarkens ynnest, och jämväl hans söner erhöilo, sedan de vuxit upp, sin andel af den kungliga nåden. Knut anställdes sålunda först hos konungen såsom hofjunkare men erhöil redan 1623 ett mera betydande uppdrag, då Sigismund utsåg den 31-årige svensken och luteranen till befälhafvare öfver sin flotta, ett befäl, som denne jämväl under följande år skall hafva utöfvat.

Trots de utmärkelser, som sålunda i Polen tillfallit honom, kände Knut Posse alltjämt längtan till det gamla fäderneslandet.

Hoppet att med konung Sigismund en gång kunna dit återvända begynte emellertid mer och mer förblekna. Den gamle hätske och oförsonlige Göran Knutsson hade under tiden 1616 afidit, och på Sveriges tron hade uppstigit en ung furste, som storsint och ädelmodig ej begärde bättre än att godtgöra de oförskyllda lidanden den bittra inbördesfejden medfört, att utplåna hvarje spår af den olycksaliga tvedräkten. Understödd helt visst härjämte af sina fränder, bland hvilka befann sig den mäktige rikskansleren Axel Oxenstierna, sökte och erhöll nu Knut Posse 1624 tillstånd att åter beträda fädernejorden. Följande år aflade han trohetseden och antogs i svensk tjänst, hvarjämte han äfven undfick vederlag för de honom efter fadern tillkommande arvegods, hvilka till följd af dennes flykt ur riket blifvit till kronan indragna.

Till en början användes han nu i krigiska värf och nödgades sålunda 1626 i Preussen kämpa mot sina forna vänner polackarne, därvid han äfven någon tid var kommandant på Frauenburg. Jämväl under de närmast följande åren erhöll han åtskilliga, hufvudsakligen militära uppdrag. Än skulle han sålunda värfva ryttare, än anförtröddes honom att mottaga och till dess garnisonsorter föra det krigsfolk, som från utlandet till Sverige införskrifvits, än sändes han i åtskilliga andra regeringens ärenden till olika delar af riket. Härjämte begynte han tidigt taga del i riksdagens arbeten, där hans framstående egenskaper med tiden synas hafva tillvunnit honom en ansedd och betydande ställning.

Öfver hans hufvud sammandrog sig emellertid snart ett hotande moln, som var nära att aldeles ödelägga den för honom i det gamla hemlandet under så gynnsamma omständigheter öppnade banan. En kringflackande djäkne Ericus Petri hade nämligen 1631 blifvit anhållen, såsom den där utspridt hätska smådeskrifter mot konungen och riket. Lagd på sträckbänk bekände han bland annat, att han af Knut Posses svärfader, den jämväl fordom landsflyktige Thorsten Lennartsson mottagit bref att utföras till Polen, samt att detta skett med Knut Posses vetskap. Gentemot Sigismunds forna anhängare rådde alltjämt en viss misstro, mot dem framställda beskyllningar för hemligt förstånd med den fördrifne konungen troddes gärna, och regeringen synes också med mycket allvar nu hafva tagit sig an denna sak. Flera personer blefvo i anledning af densamma inför rådet förhörda, och på såväl Knut Posses som hans svärfaders gods höllos husrannsakningar, utan att dock någonting misstänkt kom i dagen. Posse upphörde emellertid ej att bedyra sin oskuld, och sedan

vid förnyadt pinligt förhör angifvaren omsider erkänt, att beskyllningarne varit osanna, blef han också af hofrätten helt och hållet frikänd.

Två år senare erhöll han en ännu fullständigare upprättelse, då han af förmyndareregeringen utnämndes till ståthållare i Nyköpings län. Denna befattning beklädde han dock nu endast en kortare tid, enär han redan året därpå förflyttades som landshöfding till Östergötland. 1635 blef han härjämte på änkedrottning Maria Eleonoras egen begäran anställd som hofråd hos denna furstinna.

Sverige befann sig vid denna tid midt i den mest brinnande kampen mot kejsarens fruktansvärda makt, nödsakadt att anstränga sina yttersta krafter för att ej duka under i den ojämna striden. På rikets inbyggare ställdes också i följd häraf stora fordringar såväl med hänsyn till deras stridsduglighet som skatteförmåga, och landshöfdingarnes uppgift blef nu att hvar i sitt län sörja för, att dessa fordringar, så vidt möjligt, uppfylldes. Det rent militäriska var väl undandraget deras myndighet, men bevistandet af alla mönstringar och utskrifningar, öfvervakandet af ordningen vid de nybildade truppersnas genomtåg, omsorgerna om dessas utredning och underhåll samt skyndsammast möjliga utsändande till krigsskådeplatsen upptog en stor del af deras tid. Deras verksamhet i och för tillfredsställandet af statens ständiga och starka penningbehof var dock måhända än mer betungande. De skulle sålunda »hålla undersåtarna i godt humeur och att de finnas vilige erlagga contributioner». De skulle äfven söka inverka på riksdagsmannavalen och sedan vid riksdagarna bearbeta sina vederbörande läns representanter samt öfvertyga dem om nödvändigheten att bifalla hvad regeringen af dem äskade. Därefter ålåg det dem att med länsborna underhandla om de sålunda beslutade skatternas erläggande, ja stundom att söka öfvertala dem till ytterligare bevillningars utgörande.

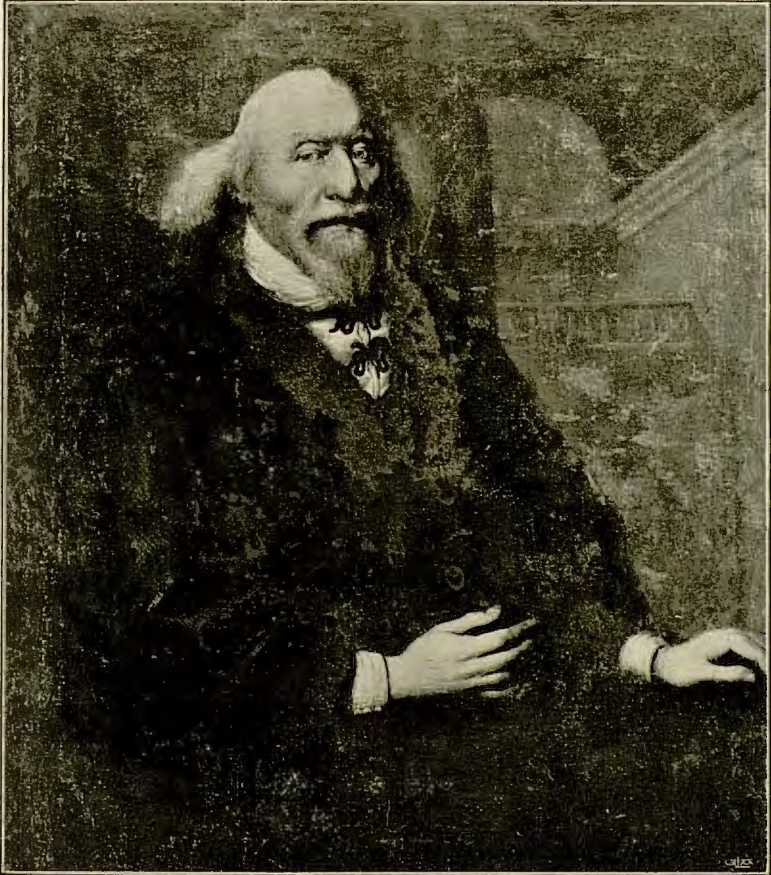
Knut Posse synes äfven hafva varit bland de landshöfdingar, som särskildt härvidlag utmärkt sig och ådragit sig regeringens synnerliga uppmärksamhet. 1636 omnämnes han i rådet bland de »capable» män, som skulle kunna förordnas till kammarråd, ett i synnerhet vid denna finansiellt brydsamma tid viktigt och kräfvande ämbete, som också i allmänhet endast besattes med framstående förmågor. Följande år blef han emellertid i stället återflyttad till Nyköpings län. Tillika uppdrogs honom nu ståthållareskapet öfver änkedrottningens närbelägna lifgeding. Den

dåliga förvaltning och stora misshushållning, som härstädes länge ägt rum, hade nämligen omsider nödgat regeringen att ingripa och fordra tillsättandet af en »god ståthållare» att »redressera saken». Härtill ansågs nu Knut Posse framför andra egnad, och änkedrottningen förmåddes också att gifva sitt samtycke till hans utnämning. Förhållandet mellan den nyckfulla, egensinniga drottningen och den henne af regeringen påtrugade ståthållaren var nog aldrig synnerligen godt och förvärrades med tiden ytterligare. Slutligen gick det ända därhän, att Maria Eleonora 1639 rent af afsatte Posse från denna hans befattning. Åtgärden anmäldes i rådet, som tog densamma något »otoligt op», då den höga damen enligt dess mening härvid öfverskridit sin befogenhet, men man fann dock för godt låta vid saken bero.

Posse erhöll nu åter transport och blef sålunda 1640 landshöfding öfver södra Uppland eller »de härad som veed och nämst omkring Stockholm ähre belägne», ett län, som nu torde för hans skull hafva inrättats och därför skilts från det öfriga Uppland. Längre förblef han dock ej på denna plats. Efter att vid 1641 års riksdag en tid hafva förrättat landtmarskalksämberet inkallades han samma år i rådkammaren, där i åtminstone 4 föregående led hans förfäder jämväl haft säte, ehuru näppeligen någon af dessa hans föregångare genom förberedande nitisk och hedrande offentlig verksamhet i så hög grad som han gjort sig af denna ära förtjänt. Samtidigt insattes han i Kammaren, det verk, som hade finansförvaltningen sig anförtrodd, ett värf nu mer betungande än någonsin och som lade stora fordringar på sina medlemmars insikter och arbetsduglighet. I rådets sammanträden synes han äfven med stor flit tagit del.

Sedan Stockholms förste öfverståthållare Clas Fleming 1645 fallit i danska fejden och sålunda oförmodligen borttryckts från sin storartade verksamhet för denna stads utveckling, för dess omdanande till en verklig, det nuvarande stolta och segerjublande Sverige värdig hufvudstad, erhöll Knut Posse härjämte det ansvarsfulla men tillika hedrande uppdraget att söka fullborda hans verk. Med nit och plikttrohet synes han äfven hafva ägnat sig åt denna sin nya uppgift. Regleringen såväl af malmarna som af staden inom broarna fortsattes nu af honom och bedrefs verksamt i enlighet med den af Fleming fastställda planen. Angående ifrågavarande reglering samt den ersättning, som skulle gifvas för de hus, hvilka till följd af densamma måste rifvas, utfärdades också nu ett särskildt plakat 1649. Samma år blef äfven

FRIHERRE KNUT POSSE,

ÖFVERSTÅHÅLLARE I STOCKHOLM 1645—1650.

(OLJEMÅLNING, TILLHÖR FRU AUGUSTA GOSLING, FÖDD HÄGERFLYCHT.)

en aflöningsstat för stadens magistrat fastställd, enligt hvilken lönerna för dess medlemmar betydligt höjdes.

Efter att i 5 år hafva beklädt detta ämbete afgick Posse från detsamma 1650 och blef i stället hofrättsråd i Svea Hofrätt. Huruvida denna öfverflyttning öfverensstämt med hans egna önsknin- gar torde nog vara tvifvelaktigt. Utan betydelse var det må- hända icke, att Knut Posses mäktige frände och beskyddare Axel Oxenstierna vid denna tid befann sig i onåd, under det att efter- trädaren i öfverståthållarebefattningen, på samma gång den store företrädarens son, Herman Fleming, stod i hög gunst hos drott- ning Kristina, som till och med skall hafva varit betänkt på att göra den endast 30-årige mannen till riksamiral. I stället för det höga riksämbetet fick han emellertid nöja sig med öfverståthållareska- pet. Måhända ansåg drottningen honom framför andra skickad att fullfölja faderns gärning, måhända ansåg hon äfven denna viktiga post kräfva en yngre förmåga än den nu 58-årige Knut Posse.

I alla händelser synes drottning Kristina tydligen velat ådaga- lägga, att hon ingalunda var missbelåten med Posses tjänster. Hon förlänade honom nämligen följande år friherrevärdigheten och befordrade honom kort därefter jämväl till president i Göta Hofrätt. Af konung Carl X mottog han äfven flera hedrande uppdrag. Så blef han 1655 ledamot af det nu inrättade Reduk- tionskollegium, och 1657 utsågs han att jämte riksrådet Schering Rosenhane leda och öfvervaka de landskapsmöten, hvilka samman- kallats för att fatta beslut i fråga om den vid sista riksmötet åtagna bevillningens fortsättande. Att han åtnjöt stort anseende bland sina ämbetsbröder, visade sig äfven 1660, då honom af rådet tillbjöds det lediga riksskattmästareämbetet. Hans höga ålder och sjuklighet föranledde honom sannolikt att afsäga sig denna ärofulla post, liksom ock att två år senare helt och hållet draga sig tillbaka till det enskilda lifvets lugn. Han var då 70 år gammal. Efter ytterligare tvenne år afled han på sin gård Hammarskog i Uppland.

Uppfostrad i främmande land och sannolikt i föga vänliga tänkesätt mot det rike, som drivvit både honom och hans fader i landsflykt, synes Knut Posse likväl hafva förblifvit svensk i själ och hjärta och från Weichsels stränder med hopp och längtan riktat sina blickar mot det gamla fäderneslandet. Så snart till- fälle därtill erbjöd sig, skyndade han ock att, med uppoffrande af en vid hans unga år nog så lysande ställning, till en början

på jämförelsevis obemärkt plats ägna Sverige sina tjänster. På skilda verksamhetsområden, på den krigiska, på den parlamentariska och främst och längst på den högre civila ämbetsmannabanen sträfvade han sedan med kraft och plikttrohet att göra sig värdig det land, som åter upptagit honom bland sina söner. Den hastiga befordran han vann, de många och viktiga befattningar, som åt honom anförtroddes, utgöra också tydliga bevis därpå, att hans verksamhet därstädes blifvit behörigen uppskattad, att han vunnit erkännande för sin arbetsflit och sin duglighet. Helt visst framstår han ock som en af de bästa och mest tilltalande representanterna för den del af den svenska adeln, som, offer för sin konungatrohet, efter Sigismunds nederlag utstötts från fäderneslandet, men som till detsamma återbördad genom Gustaf II Adolfs på en gång ädla och visa statskonst, skulle äfven den med heder tjäna gamla Sverige och taga sin andel i den lysande och storartade kamp, som gick att skänka detta hittills föga beaktade rike för en tid ett rum bland Europas mest ansedda och mest fruktade makter.

Under landsflyktens dagar hade Knut Posse 1618 äktat Ingeborg Torstensdotter, af den s. k. Forstena släkten, dotter till en af hans olycksbröder och syster till den frejdade härföraren Lenart Torstensson. Af 4 barn öfverlefde honom endast en dotter samt en son, hvilken i likhet med fadern blef såväl riksråd som president i Göta hofrätt.

Några svenska »talande vapen».

Nya meddelanden.

(Tillägg till uppsatsen i föregående årgång.)

Af L. Fr. Läßler.

Mot slutet af sin sakrika och upplysande framställning af vår medeltidsheraldik i arbetet *Sveriges Medeltid*, andra delen, yttrar vår främste medeltidskännare *Hans Hildebrand* följande ord: »Om min framställning i detta kapitel kan framkalla nya forskningar, har jag vunnit hvad jag åsyftat.»

I min föregående uppsats om »talande vapen» har jag sökt att i någon ringa mån följa den sålunda indirekt gifna uppmaningen till nya undersökningars anställande på det heraldiska området.

I det följande lämnas några små ytterligare bidrag till belysning af detta forskningsområde under anslutning till några i den föregående uppsatsen berörda ämnen.

Tillnamnet *Gædda* med dess talande vapen samt några ord om vapenbildens färger.

Det borde ha nämnts (s. 80), att herr *Nils Gæddas* vapen, utvisande en åt höger snedställd *gul gädda i blått fält*, finnes i färger återgifvet å planschen till Svenska Autograf Sällskapets Tidsskrift d. 2, n. 6, s. 127, efter den s. k. Bergshammarsboken; vid bilden är tillskrifvet »her niclaes yedde».

Herr Nils Geddas sons, [herr] *Jon Geddas*, sigill från 1440-talet finns meddeladt i ill. Sveriges Historia II: 272 [uppgiften i Sv. Biogr. Lex., N. F. IV: 216, att herr Jon Gedda var herr Nils' sonson bör enligt benäget meddelande af dr K. H. Karlsson ändras så, att han var dennes son]. — Den svenska Gedda-ätten

uppgifves eljest ha haft »gäddan vanligen¹ af silfver på blått fält»; Sv. Biogr. Lex. a. st. Jfr Danm. Ad. Aarb. XI, där det nämnes, att, då de danska släktböckerna sammanfört en dansk medeltidsätt *Gedda*, förande sistnämnda vapen, med den svenska här ifrågasvarande på så sätt, att den danska skulle härstamma från den svenska, detta måste anses vara oriktigt. Dr K. H. Karlsson har också för mig uppgifvit, att intet stöd finnes i samtida handlingar för antagandet af samhörighet mellan de ifrågasvarande svenska och de danska ätterna *Gedda*.

Det kan här erinras om att äfven en norsk medeltidsätt *Gjedde* funnits, som hade samma vapen — om man frånser färgerna — som de svenska och danska ätterna: en åt höger uppåt snedställd gädda. Denna norska ätt, som är upptagen på svenska riddarhuset som adlig ätt under nr 2168, bar, efter den ännu lefvande svenska ättens vapen att döma, en blå gädda på gulfält (sålunda alldeles motsatta färger mot den svenska medeltidsättens).

Så omtyckta som djurnamn voro i forntiden som personnamn (både för- och tillnamn), är det icke att undra på, att i alla tre nordiska länderna, oberoende af hvarandra, släkter kunnat få samma tillnamn *Gædda* och i samband därmed samma eller nära samma vapen; jfr nedan under *Duwa*. För öfrigt är det en bekant sak, att en stor mängd vapenbilder återfinnas lika eller nära lika i de tre nordiska ländernas adliga sköldar, utan att därför släktskap mellan de olika frälseätterna får antagas.

Med anledning af en anmärkning, som enskildt blifvit framställd för mig af en heraldisk forskare rörande Nils Geddas »guldgädda», skall jag tillåta mig att tillfoga några ord om färgerna i de nordiska Geddavapnen.

Af de tre olika färgerna *hvitt* (silfver), *gult* (guld) och *blått* få såväl den första som den andra anses återge den naturliga färgen af en gädda, hvilken, som i det här ifrågasvarande vapnet är förhållandet, ses från sidan. Det är bukens hvitaktiga färg, som i första fallet förallmänligats (på ryggen är ju gäddan svartgrön).

Hvad den gula gäddan i det svenska vapnet beträffar, så kunna därvid de »rader af gulaktiga fläckar» eller »fina tvärstreck» som finnas på gäddans sidor (se Nordisk Familjeb.), hafva förallmänligats; jag har sett stora gäddor, hvilkas stora, tätt sittande gula fläckar gifvit intryck af att hufvudfärgen var gul. Det

¹ Att i äldre tider färgerna växla i en och samma ätts vapen är icke något ovanligt.

kan tilläggas, att, såsom professor W. Leche benäget meddelat mig, »de tidigast lekande smärre gäddorna ofta hafva en 'mässingsgul' färg och därför kallas mässingsgäddor». »Somliga (likaledes mindre djur)» tillägger prof. Leche, »kunna i stället för den hvita färgen hafva citrongul sådan.»

Motiv till den gula färgen på gäddan i heraldiken har, som man finner, icke saknats, och den behöfver icke anses onaturligare än den hvita. Däremot får väl den *blå* färgen på gäddan, som återfinnes i den ofvannämnda, fordom norska, nu svenska ätten *Geddass* vapen (och likaså i den nuvarande svenska friherrliga ätten *von Geddass* vapen med tre blåa gäddor på gult fält samt i den år 1461 adlade, ej introducerade svenska ätten *Geddass* vapen med ett blått gäddhufvud på hvitt fält, hvarom se Schlegel och Klingspor, Ätt. Tafl. s. 83), anses vara en fantasifärg, vittnande om yngre ursprung för de ätter, hvilka hade denna färg i vapnet, om en tid, då vapenbilderna icke längre, såsom i den äldre heraldiken, fingo behålla sina mot de naturliga färgerna närmast svarande heraldiska, utan man fick blåa hjortar, gröna hundar o. s. v. (Då man i ett nytt vapen af 1482, hvarom se Ill. Sv. Hist. 2: 558, finner ett blått lejon, beror detta åter på, att här är fråga om ett till rätta utseendet mindre känt djur från främmande land; dylika djur och plantor liksom djur från fantasiens värld finner man redan i den äldre heraldiken hafva omöjliga färger.)

**Tillnamnet Duwa med dess »talande vapen»;
om danska Due-ättens vapenbilder.¹**

Mot det exempel på svenska talande vapen, som jag (s. 80) anfört från *Olaff Duwa*, har blifvit anmärkt, att denne kunde vara af *dansk* adel och tillhöra den gamla danska adelsätten *Due* (*Duwe*), hvaraf en medlem vid namn *Oluff Due* 1435 i Stockholm tillika med sin broder *Peder Due* pantsatte något gods till Hans Kröpelin (se Danmarks Adels Aarvog, 8: 127). I sådant fall skulle detta af mig anförda exempel på svenska talande vapen böra strykas såsom utländskt.

¹ Ett par hithörande undersökningar om *frälsemän som rådsmedlemmar* och om *borgerliga vapen* hafva på grund af bristande utrymme måst uppskjutas till annat tillfälle.

Den af mig anförde *Oloff Duwa* (*Dufwa*) synes år 1400 hafva varit rådman i Linköping och var 1408, 1409 borgmästare därstädes (Sv. Dipl. N. F. II: 11, 134). Det är då föga sannolikt, att han varit en danskfödd man. Detta hade ju varit mot lag, och det är väl icke troligt, att denna i detta afseende öfverträds redan under Kalmarunionens första år. Om den danske *Oluff Due* är heller intet känt, som kan bestämdt stödja ett dylikt antagande. Den omständigheten, att en dansk adelsman under Kalmarunionen hade affärer och vistades någon tid i Stockholm, är ju intet hållbart stöd för ett antagande, att han fungerat som rådman och borgmästare i Linköping.

Denne svenske *Oloff Duwas* vapen, *en sittande dufva*, är ett helt annat än det vapen, som allmänt bars af den ifrågavarande danska *Due*-ätten. Om detta yttras i D. A. A., att »alle de opbevarede sigillen tydelig vise en Örn», och icke en dufva, hvarför det antagandet förkastas, att namnet skulle ha bildats efter en äldre vapenbild, som visat en dufva. Det synes icke kunna vara tvifvel om, att vapenbilden från denna danska ätt *Due* verkligen var en örn, jag tillägger med utbredda vingar, s. k. fläkt örn, vanligen med stor näbb och tydliga klor — stundom mycket lik den vapenbild af örn, som finnes afbildad i Hildebrands Sveriges Medeltid 2: 583. Se den färglagda vapenbilden i D.A.A. och en mängd sigill afbildade dels hos Petersen, dels hos Thiset, Danske adelige Sigiller. Då det ännu i dansk Personalhistorisk Tidsskrift 3: 37 (1882) uppgifves, att vapenbilden var »en örn», torde detta bero på, att släktnamnet inverkat på uppfattningen af vapenbilden.

Emellertid vill jag här framhålla, att det verkligen finnes åtminstone ett sigill, som tydligen har icke en örn, utan efter all sannolikhet en dufva. Detta sigill finnes afbildadt hos Petersen, Da. Ad. Sig. n. 597 och har tillhört *Martinus Due* 1364. Vapenbilden angifves, a. a. s. 28, vara »en siddende fugl», men i personregistret upptages detta sigill bland alla öfriga *Due*-sigill med en örn till vapenbild. Nu är det emellertid en så betydande skillnad mellan denna *Martin Dues* vapenbild och det allmänna *Due*-vapnets, att de måste anses som två helt olika vapen. Den »sittande fågeln» med nedfällda vingar liknar alldeles icke en örn, utan mycket mer en dufva, och hela vapnet visar en märklig likhet med den svenske *Olaf Duwas* vapen, dufvan. Denna danska vapenbild skulle väl kunna anföras såsom stöd för den meningen, att *Due*-ättens vapen ursprungligen varit en *dufva*; men att af öfverensstämmelsen med

det svenska vapnet draga den slutsatsen, att den svenska och den danska ätten måste vara en och samma, vore likväl förhastadt, äfven om man fäster sig vid, att den ifrågavarande *Martin Due* var farfarsbror till den förut nämnde danske *Oluff Due* (enl. Dan. Ad. Aarb.)

En svensk och en dansk *Duwa-(Duwe-)*ätt med liknande vapen kan ha funnits vid sidan af och oberoende af hvarandra lika väl som t. ex. en svensk och en dansk ätt *Gedda (Gedde)*. I Danmark fanns redan under medeltiden en ganska stor mängd talande vapen, och öfverensstämmelser med svenska dylika träffas ej sällan, utan att släktskap ifrågasatts. Exempel *And, Baad, Swan*. Se för öfrigt hvad som yttrats i afdelning 2 om *Gädda*-släkterna.

På tal om den danska medeltids *Due*-ättens vapen ber jag till sist få uttrycka mitt beklagande af att jag, i min förra uppsats, s. 80, kommit att meddela en så oriktig uppgift, som att »Tre dufvor två och en» var det »vanliga» vapnet för den danska *Duwe*-ätten, till hvilken hörde riddaren *Peter Nilsson [Duve]* i Hamundahögh i Skåne (genom tryckfel står hos mig *Hemundahögh*). Denna uppgift är ordagrant hämtad från SRAP. III: 316. Det föll mig icke in, att en sådan uppgift i detta tillförlitliga arbete skulle behöfva kontrolleras.

Emellertid lär ett dylikt vapen icke kunna uppvisas för den ifrågavarande danska ätten *Due*, som är just den af mig här förut afhandlade, som har en *örn* i vapnet (ursprungligen kanske *en dufva*). Herr *Peter Nilsson* i H. eller *Peter Dwa* — han nämnes på båda sätten i det enda bref i SRAP. däri han omnämnes, hvilket är af 1379 och affattadt å Bornholm på latin (a. a. I: 436) — har veterligen icke burit något dylikt vapen (på anförda bref fins icke något sigill af honom); han var för öfrigt enligt Da. Ad. Aarb. 8: 127 bror till den här förut af mig nämnde *Morten Due* (1364).

Hvarifrån utg. af SRAP. kan ha fått den oriktiga uppgiften, vet jag ej. Möjligen har han fäst sig vid en uppgift, som finnes i Dansk Adelslexicon, enligt hvilken en dansk medeltidsätt *Due* skulle ha funnits, som till sköldemärke hade i silfverfält »tre naturlig farvede rødbevæbnede Duer», till hvilken ätt en *Henrik Due*, som lefde 1325, skulle ha hört. Herr Archivar Thiset har emellertid på förfrågan benäget meddelat mig, att då stamfadern för nämnda ätt *Henrik Nielsen Due* först blef adlad 1505, så måste adelslexikonets årtal 1325 vara tryckfel för 1525. Detta är sålunda en helt annan än den gamla danska medeltidsätten. En

nyare ätt är också den 1641 adlade ätten *Due* (af Ølstedgaard), som äfven hade 3 (hvita) duvfor, 2 och 1, i vapnet (blått fält), hvilket finnes afbildadt i Danm. Ad. Aarb. 8: 143. Någon dansk medeltidsätt med 3 duvfor i vapnet är ej känd. Skulle utg. af SRAP. möjligen ha sett ett otydligt sigill af en tredje dansk adlig ätt *Due* (af Faurholm) — dit den »herra *Martin Duvas* hörde (se Da. Ad. Aarb. VIII: 138), som jag, s. 80, kommit att anföra från Erikskrönikan —, hvilken i sitt medeltida vapen (efter sigill af 1364, afbildadt å a. a:s första vapenplansch) bar tre pilspetsar, ställda som i flykt två och en, hvilka kanske misstagits som fåglar (såsom nog kunnat ske)?

Om Stenbockska vapnet

och några ord med anledning däraf

om »schackspelsrutade» vapenbilder samt stenarkitekturens och dess ornamentiks betydelse för vapenbildningen.

Hvad som yttrats i första uppsatsen om »talande vapen» (s. 81), i öfverensstämmelse med den allmänna uppfattningen, om det *Stenbockska* vapnet, att det endast till en del — den öfre hälften — är »talande» anser jag numera böra rättas därhän, att vapnet till båda sina delar är »talande», såsom ursprungligen bestående af *sten* + *bock*, sålunda att jämföra med t. ex. *Lilliehöökiska* och *Rosenstråleska* vapnen.

Jag ber att få med några ord styrka detta påstående. Nedre fältet af vapnet ifråga är numera hos oss schackspelsrutadt samt färgadt i guld och svart; hvarannan ruta med den förra, hvarannan med den senare färgen. Men undersöka vi den medeltida vapenformen finna vi, att fältet är indeladt i rektanglar i stället för i kvadrater (rutor); se afbildningen här s. 18 (ur Hildebrand, Sv. Medeltid 2: 58). Dessa rektanglar återfinnas ännu i de i de ryska Östersjöprovinserna blomstrande ätterna *Stenbocks* och *Stenbock-Fermors* vapen. Schackspelsrutorna äro säkerligen nyare ombildningar af rektanglarna och dessa senare skola säkerligen återgifva stenar i en mur² (eller ett tak), fogade samman i murverk, alldeles som de sammanfogade röda rektanglar, som finnas i åtskilliga vapen (Posseska m. fl.) återgifva murverk af tegel. Hvad färgerna gult och svart beträffar, så kunna dessa återgifva olika

² En mur af gula rektangulära stenar, antagligen tegel, bildar markgrefskapet Oberlausitz' vapen (ingående i kungliga preussiska och sachsiska statsvapnen).

slags tegel. Emaljeradt tegel i olika färger, grönt, svart, svartbrunt, gult, gulhvitt m. fl., användes ofta i medeltida byggnader, ej sällan bildande en mosaik af flera färger. Katedralen i Troyes var t. ex. täckt med emaljeradt tegel bildande en mosaik af röd, svart och gulaktigt hvit färg (se Viollet-le-Duc, Dictionnaire de l'Architecture IX, 329). Svart färg med gula inläggningar, af ett mönster liknande de »dubbla sågskurorna» i sigillet 3: 170 hos Hildebrand, Sv. Sig., buro taken till den portbyggnad, som återges i Münchens stora stadsvapen af 1330 (se Münchener Kalender 1902, omslagsbilden); således samma färger som i Stenbockska rektanglarna.

Samma färger, gult och svart, finner man äfven i verkliga kvadrater (s. k. schackspelsrutor) i flera vapen (t. ex. Putbuska, v. Brüningkska i Östersjöprovinserna), och det synes ej osannolikt att motivet äfven här hämtats från tegelarkitekturen, liksom då man finner »schackspelsrutor» i rödt och hvitt, rödt och gult m. m. Färger sådana som silfver och blått i »schackspelsrutor» (t. ex. i Ramelska vapnet, von Brandemerska i Östersjöprovinserna) kunde det ligga närmast uppfatta som afseende att återgifva två skiftningar af skiffersten; hos Viollet-le-Duc a. a., s. 454 omtalas skifferstenen i en byggnad bildande en mosaik i två toner af blyaktig glans, beroende på olika tillhuggning af stenen. (Skiffer fins för öfrigt i naturen i olika färger.) Öfverhufvud synes det mig troligt, att de s. k. schackspelsrutade vapnen i många fall åtminstone hafva sitt motiv från stenarkitekturen och dess ornamentik (liksom för öfrigt många hittills, så vidt jag vet, icke nöjaktigt förklarade vapenbilder, t. ex. alla de hos Hildebrand, Sveriges Medeltid 3: 372 afbildade). Från adliga slott kunde det ju ligga nära att hämta motiv för sköldmärket. Till den egenomliga heraldiska figur som kallas »den schackspelsrutade bjälken» synes det mig vara mycket frestande att finna motivet i en stenlist liknande den, som finnes återgifven öfver porten till en kyrka i Baumais hos Ruprich-Robert, L'Architecture Normande aux XIe et XIIe siècles, T. I, pl. XLIII.

Att benämningen »schackspelsrutad» inom heraldiken alldeles särskildt är oriktig¹, när den användes om vapenbilder, å hvilka så att säga blott hvarannan ruta finnes, stående å ett för öfrigt orutadt fält i rader med mellanrum ungefär af en rutas bredd och längd (stundom mindre) — jfr t. ex. nedre delen af port-

¹ Det kan för öfrigt förtjäna erinras därom, att i det latinska namnet för den franska heraldiska termen *écu échiqueté* eller *scutum tessellatum* icke ingår någon direkt hänseftning på schackspelsbrädet.

byggnaden i Stockholms stads äldsta sigill af [1281] 1296 hos B. E. Hildebrand, Sv. Sig. I, ser. 3, n. 755, H. Hildebrand, Sv. Mt. I: 361, med motsvarighet i flera personliga sigill —, det har jag påpekat i min andra uppsats om »den gottländska Taksteinarsågen» i Sv. Landsm. b. XIX på tal om det äldsta danska »Tagsteen»-vapnet (som just blifvit på nämndt sätt missuppfattadt).

Stenbock.

»Tagsteen».

Några ord om Trolle-vapnen.

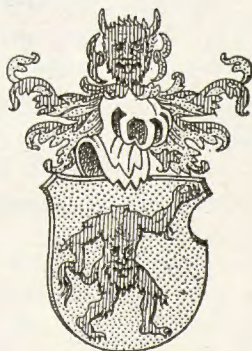
Det kan här erinras om, att ett färglagdt Trollevapen, återgifvande det hufvudlösa trollet, som, i olikhet med det i Da. Ad. Aarb. 1891 meddelade färglagda vapnets, ej har hufvud på magen och äfven i öfrigt företer allehanda olikheter mot detta, meddelas (efter den på Riddarhuset bevarade skölden) i Anreps Adelskalender för 1904. — För öfrigt kan det nämnas, att, som ofta är fallet med medeltidsvapen, trollfiguren företer många mindre olikheter i de olika sigillen, så att den är vänd åt olika håll, för sina armar och händer på olika sätt, m. m.

Till frågan om de medeltida formerna af Trolle-vapnet får jag kanske tillfälle att återkomma. Här må blott påpekas, att det hos Thiset meddelade sigillet med ett troll försedt med litet hufvud på halsen — enligt skriftligt meddelande af herr Archivar Thiset uppfattar äfven han nu denna vapenbild som »en hel Trolld» — samt det af mig afbildade sigillet af 1418 jämte det med detta senare, enligt nytt meddelande af 1 nov. från bibliotekarien Bygdén, »alldeles identiska, d. v. s. med användning af *samma* stamp frambragta» Uppsalasigillet af 1411, som omtalas i min förra uppsats, enligt min mening icke kunna alla tre hänföras till samma stamp, då olikheterna mellan det första å ena sidan och de två senare å andra sidan med hänsyn såväl till hufvudet som till andra mindre detaljer äro stora. Man måste således antaga två olika sigillstamplar med helt troll, och, väl att märka, dessa utgöra de äldsta kända Trolle-sigillen med talande vapen. Närmast måste det väl då anses ligga att antaga, att de yngre sigillen med hufvudlöst troll eller endast trollhufvud utgöra ombildningar, företagna af ännu outredd orsak, af det äldre sigillet med helt troll, eller, om min gissning i första uppsatsen s. 82, n. 2, skulle befinnas antaglig, att

bilden med hufvud på halsen först ombildats till ett mera trolskt väsen med hufvudet på magen, och detta först senare ombildats till ett alldeles hufvudlöst troll i skölden (som fick supplera sitt hufvud från hjälmprydnaden, där sådan nyttjades). Jfr därmed i viss mån ett vapen sådant som den år 1461 adlade, ointroducerade (här förut s. 13 omtalade) svenska ätten *Geddas* vapen, som efter Klingspors vapenbok hade ett gäddhufvud med en liten del af öfverkroppen i skölden och på hjälmen den öfriga delen af kroppen med stjärten,¹ upp- och nedvänd, så att äfven i detta fall, liksom i de yngre Trollevapnen, ett lefvande väsens kropp fördelats på sköld och hjälm i två delar.

På tal om trollfiguren med hufvudet på magen kan här ock erinras om att människofigurer med hufvudet på bröst eller mage finnas afbildade i det gamla isländska Physiologus-manuskript, som V. Dahlerup utgifvit — med återgifvande af bilderna — i Aarbøger f. Nord. Oldkyndighed 1889; utgifvaren förmodar, att dessa figurer skola föreställa »troldmænd».²

Vapnet n:o 1 (aftryckt i min föregående uppsats) är hämtadt från perg. br. 1418; n:o 2 ur Danmarks Adels Aarvog 1891 (här förminskadt); n:o 3 och 4 ur Hildebrand, Sveriges medeltid, II: 577.

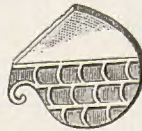
¹ I sköldebrevet talas blott om hufvud och stjärt.

² Jag erinrar till jämförelse ytterligare om, att guden Porenuts bild i Garz på Rügen hade ett hufvud på bröstet (förutom 4 på halsen). Se Danmarks Riges Historie af Joh. Steenstrup, I: 625.

Förnamn och talande vapen.

Till de fall, som nämnts å s. 84 i min förra uppsats af *förnamn*, hvilka framkallat »talande vapen» (*Spörff, Ulf, Andreas-And*, hvilket sista fall jag numer finner högst sannolikt, hvarför uttrycket »En ännu äfventyrligare¹ gissning . . » bör utbytas mot »En annan förmodan . . »), kunna läggas några exempel, hvilka redan påpekats af professor Esaias Tegnér i hans innehållsrika uppsats »Om svenska familjenamn» (i Nordisk Tidskrift 1882). Han anför, »att kaniken *Björn Langes* sigill från 1298» innehåller en *björn*, att en annan prest *Ornulf* i sitt sigill 1292 hade en *örn* och en *ulf*, och andra liknande fall» . . . »Dessa fall», tillägger Tegnér, »visa tillräckligt, hurusom äfven förnamn stundom gifvit upphof till »Talande vapen». [Af svenska dylika medeltida vapen anföras af Tegnér för öfrigt ett par fall.]

I en andra uppsats om »den gottländska Taksteinar-säggen» (i tidskriften De Svenska Landsmålen XIX) har jag påpekat ett danskt exempel, då förnamn synes ha gifvit upphof till ett talande vapen, som här till jämförelse kan förtjena påpekas, nemligen det fall då släkten *Emmiksén* (de danska släktböckernas *Tagsteen*, som bildar en märklig motsvarighet till det gotländska tillnamnet *Taksten* och bekräftar min förmodan, att detta står i samband med ett talande vapen) fick sin vapenbild, *ett (tegel)tak*, af en sin stamfader vid namn *Tak* eller *Tag* (sidoförm till *Take, Tage*). Från ett sigill af 1537 meddelas här ett sköldemärke, buret af en till denna släkt hörande medlem²

¹ Äfventyrlig torde däremot en gissning vara, som senare fallit mig in, rörande orsaken hvarför herr *Israel Andreasson And* just har *tre* änder i sitt vapen. Hans fader *Andreas* — ifall det får antagas vara han, som tagit sig (eller fått) vapen — kom kanske, när han genom ett slags folketyologi fick fram ordet *And* ur sitt förnamn *Andreas*, äfven att tänka på, att det i namnet ingående *-drea-* kunde sammanställas med det något liknande fsve. *ihvea*, en form af räkneordet 3. — Tretalet förekommer dock eljest ofta inom heraldiken.

² Från det fullständiga vapnet i Danmarks Adels Aarbog 18 .

Om Karin Månsdotters vapen.

Ett ganska intressant motstycke — i viss mån — till dessa fall af förnamn och talande vapen nyttjar jag tillfället att här framhålla, ehuru det härrör från början af den nyare tiden.

Drottning Karin Månsdotter erhöll af konung Erik 1568 »*Månan* för vapen» att föras, om hon öfverlefde konungen, samt i hjärtvapnet till sitt kungliga vapen. Ett drottningens sigill med halfva månen i hjärtvapnet har funnits men är nu förkommet; det upplyses ej, åt hvilket håll halfmånen var vänd. Ett hennes sigill som änka med en till höger vänd halfmåne finnes afbildadt i R. H. Hausens Anteckningar gjorda under en Antiquarisk forskningsresa sommaren 1870 i Vestra Nyland (1872) och uppgifves där härröra från predikstolen i Sjundeå gamla (numera nedrifna) träkyrka. Detta vapen beskrifves hos Klingspor och Schlegel, Ättar-taflor s. 142, samt hos A. G. Ahlqvist, Karin Månsdotter s. 45. Emellertid finnes i den af R. H. Hausen utgifna boken Afbildningar af Vapensköldar Fordom Uppsatta i Finlands Kyrkor (1882), som innehåller afbildningar gjorda af Elias Brenner¹ († 1717) — enligt mig benäget meddelad skriftlig upplysning af herr statsarkivarien R. H. Hausen är förordets förmodan, att Erik Palmköld gjort afbildningarna, icke riktigt —, ett Katarina Månsdotters vapen från Sjundeå kyrka med åt vänster vänd halfmåne i sköld (af helt annan form än den förra) krönt med furstlig krona (ej med hjälm, hjälmprydnad och hjälmtäcke, såsom å det förra vapnets sköld). I Klingspors vapenbok finnes slutligen ett hennes vapen med halfmånen såsom i sistnämnda afbildning vänd åt vänster men med hjälm, hjälmprydnad och hjälmtäcke, tydligen efterbildade (förbättrade) efter den förstnämnda bilden i Hausens bok af 1872. Klingspor synes ha sammansatt ett vapen genom kombination af de båda bilderna från Sjundeå kyrka; men hur dessas olikhet skall förklaras synes obegripligt. På skriftlig förfrågan har herr statsarkivar Hausen benäget meddelat mig, att olikheterua mellan Elias Brenners och hans egna teckningar af Karin Månsdotters vapensköld i Sjundeå träkyrka »måste bero på mindre noggrannhet hos Brenner, ty såvidt jag [han] kan minnas var originalet, då jag 1870

¹ Denne har enligt Nord. Fam.bok utfört omkring 500 af vapensköldarne på Riddarhuset.

besökte kyrkan, icke genom ommålning renoveradt. Prof på dylik bristande noggrannhet af Brenner kan upptes flerstädes. Man jämföre exempelvis Karl Ravalssons vapenbild å en hvalfbåge i Töfsala kyrka sådan denna vapensköld finnes afbildad af Brenner under n:r 78 och min efter *fotografi* meddelade afbildning fig. 23 pl. V & VI uti Antiqv. resa 1871 i egentl. Finl. och på Åland — ett alldeles analogt fall.» Jag tillägger, att i detta fall äro sköldarna helt olika, hos Brenner moderniserad och utan hjälmücke, samt den i fotografien tydligt framträdande vapenbilden en åt vänster gående fargalt, hos B. utbytt mot en åt höger vänd upprättstående björn, m. m. Flere andra vapenbilder i denna kyrka hafva också hos B. blifvit omvända, hvarjämte andra moderniseringar vidtagits. Brenners arbete kan alltså endast med största varsamhet nyttjas i heraldiskt syfte¹. Det torde sålunda icke kunna vara något tvifvel om att Brenners bild af drottningens vapen ej återgifver detta, sådant det fanns i Sjundeå kyrka, — hvilket däremot Hausens bild af 1872 säkerligen gör —, men det synes ändå, egendomligt nog, kunna sättas i fråga, om ej Brenners bild i hufvudsak är riktigare än afbildningen å Sjundeå träkyrkas predikstol. Mitt skäl till denna förmodan är följande.

Å nämnda predikstol fanns bl. a. äfven Fru Sigrid Eriksdotters vapensköld afmålad. Denna konung Eriks dotter hade här (enligt Hausens bok af 1872) i en med vasen utan krona betäckt sköld af ungefär samma form som drottningens sköld det kungliga vasavapnet (+ Ekavapnet) med snedbjälken och däröfver vasen, men snedbjälken går här uppifrån nedåt åt höger. Brenner har däremot snedbjälken riktigt gående åt vänster, hvarjämte vasen öfver skölden står på en furstlig krona mellan två horn. Denna senare afbildning finnes återgifven i Ant. Tidskr. f. Sverige 7:1:57 (med den gamla uppgiften, att teckningen antagligen härrör från Erik Palmsköld). Ehuru denna senare bild säkerligen är en fri ombildning af Sjundeåvapenskölden, är den dock i hufvudsak riktigare än detta genom snedbjälkens riktigare ställning. Jag förmodar nu, att först målaren af vapnet i Sjundeåpredikstolen kommit att vända om bilden och att hade Brenner ånyo vändt om den, såsom han bevisligen

¹ Huru sådana onöjaktigheter eller oriktigheter, som så ofta träffas i dess Brennerska teckningar, kunnat uppkomma är i de flesta fall svårt att förstå. De ser nästan ut som om B. på ort och ställe endast gjort anteckningar om vapnets utseende, efter hvilka, ofta ofullständiga eller beroende på missuppfattningar, sedermera vapnen utritats.

i flera andra fall gjort, men i detta fall möjligen afsiktligt, på grund af kännedom om det rätta vasavapnet. Men har målaren vändt om detta vapen, kan han ha gjort detsamma med drottningens vapen. Och Brenner kan sen ånyo ha vändt om äfven detta!

Å andra sidan är det kanske icke rätt sannolikt, att konung Erik gifvit sin gemål till vapenbild månen *i nedan*. Hvilket-dera nu må vara riktigt i fråga om halfmånen^s ställning, så står det i alla fall fast, att drottning Karin Månsdotter såsom änka burit som vapenbild i sin sköld en *halfmåne*.

Det har framställts allehanda förmodanden rörande detta vapens tillkomst. Ahlqvist, Karin Månsdotter s. 45, gissar, »att Karins vapen skulle påminna om den himlakropp, som jämte planeten Mars härskade på firmamentet i hennes födelsestund». Denna gissning synes mig ej antaglig. Kung Erik var för mycket astrolog för att af dylikt skäl ha gifvit sin gemål ifrågasvarande vapen. Såsom Ahlqvist, a. a. s. 30, själf upplyst, har kung Erik i den anteckning om himlakropparnas astrologiska betydelse, som han gjort till den »nativitet» han uppställt öfver drottningens födelse under antagande att dagen varit den 6 November, meddelat, att månen räknades till de olycksbringande himlakropparna, medan Mars, som härskade jämte månen i Karins födelsestund, var lyckobådande. Det är då icke troligt, att konungen skulle gifvit Karin till vapen just det olycksbringande tecknet, ifall han öfver hufvud haft astrologiska funderingar vid vapnets bestämmande.

Jag tror, att en vida enklare förklaring bör sökas för vapnets tillkomst. Denna tid var de talande vapnens gyllene tid. Kung Erik har då sannolikt tänkt på sin gemåls tillnamn Månsdotter och hennes faders däri ingående förnamn *Måns* och med en folketymologisk anslutning af ordet *måne* (förkortadt i bestämd form *mån*) till namnet *Måns* låtit det i detta senare ingående *mån* bestämma vapenbilden.

Celsius uppgifver (Kon. Erik XIV:s Hist. s. 234, 228), att drottningen efter sitt vapen kallats *Måneskjöld*. Denna uppgift torde väl ej vara att lita på; Ahlqvist vet intet därom. Däremot är det ej osannolikt, att hennes föräldrar upptagit detta namn (som väl ej kan vara uppdiaktadt af Celsius) — som sålunda kunde betraktas som drottningens släktnamn —, då de af konung Erik adlades »och fingo ett ädelt namn och bekommo i vapen en måne medh hielm och skiöld» (gammal uppgift hos Rancken,

Karin Mänsdotter, i Suomi 1849, Bil. I, s. 74). Ahlqvist anser visserligen, att denna uppgift om föräldrarnes sköldemärke »måste betviflas». Dock synes denna uppgift väl kunna vara sann; det var ju helt naturligt, att konungen velat upphöja själfva drottningens släkt i adligt stånd. Gamla källor uppgifva ju t. o. m., att konungen vid sitt bröllop låtit slå tvänne bönder, drottningens morbröder, till riddare (Dalin, Sv. Rikes Hist. 3:1:174, där Messenius och Pufendorf anföras som källor för uppgiften).

För uppgiftens riktighet talar det hos Schlegel och Klingspor, Ättartafl. s. 142, anförda brevet från konungen till drottningen om hennes sigill, där det om vapnet med månen talas så knapphändigt och i sådana ordalag, att man måste antaga, att därom annanstädes utförligare förordnats.

Har nu verkligen drottningens far kallat sig *Månesköld*, så skulle här ett fall nära jämförligt med fallet *Andreas-And* föreligga, eller ett fall af i dubbel mening talande vapen, i det att först förnamnet *Måns* gifvit upphof åt vapnet och sedan detta namn framkallat det nya släktnamnet.

Ett poem från Fredrik d. Store till Lovisa Ulrika.

Medd. af **Th. K.**

Originallet till nedanstående dikt förvaras å Stafsund. Enligt benägen upplysning af dr. F. Arnheim i Berlin har denna dikt öfverlämnats till änkedrottningen omedelbart vid hennes ankomst till Stralsund, omkr. d. 24. nov. 1770, och är nästan likalydande med den, som finnes tryckt i »Oeuvres de Frédéric le Grand», XIII, 74—76 (Berlin 1849), visserligen med det oriktiga datum »Décembre 1770».

Epitre

à

La Reine Doriere De Suède.

Quoi donc O! tendre Soeur, L'amour de Vos parents
Vous a fait affronter Neptune et les Autens?
Les abimes ouverts d'une mer orageuse
n'ont point epouvantéz cette Ame courageuse,
qui Vous faisant quitér le Trone et Vos Etats
en comblant tout nos vœux vous remet en nos brads.

C'est envain que le tems, l'éloignement, l'absence
ont Sourdement minéz vote austere constance.
Six lustres revolus n'ont donc pu reusir
a nous reyér ma Soeur de Votre Souvenir?

Des drois sacréz du sang l'inviolable empreinte
de noeux jadis formés ressere encor l'etreinte
qu'un ausi grand exsemple eclere les mortels.

Asséz et trop longtems aupres de ses autels
l'amitié languisoit isolée en son temple.

Dans nos jours dégradéz il n'étoit point d'exemple
que deux coeurs genereux vrais et constans amis
sans un vil interet fusent toujours unis.

Le temple étoit desert, il menasoit ruine
quant pour le reparér parut une heroine.
Sur son frond eclatant luit l'étoile du nord,
la douce majesté s'annonce a son abord.
Elle est par la Déese en son temple resûe,
Ses decombres plaintifs ont abristéz [= attristés] sa vûe
mais c'est par son secours qu'ils vont se relever.

Ma Soeur c'est donc ainsi que vous oséz prouvé
endepit des fureurs et des cris de l'envie
contre les cours de Rois et leur regne et leur vie
qu'en nos jours la vertu peut trouver dans ses cours
des coeurs asséz parfaits dignes de ses amours.

Alléz vils artissans de fronde et de mensonge
*repandre sur les Rois tout le fiel qui Vous ronge
Vos efforts insencéz sont desormais perdûs,
Ullrique, en prend[ra] soin on ne Vous croera plûs.
Par des traits trop frapands elle a su Vous confondre
contre l'exsperiance il n'est rien a repondre.
Rentréz dans le neant, dont Vous etes sortis,
mepriséz, detestéz, confondus, avilis.
Le coup, qui Vous ecrase, est emanu du tronne,
c'est vengér noblement les droits de la couronne,
quant par l'aspec frappant de toute les vertus
on athera a ses pieds des monstres confondûs.

Vous alléz donc ma Soeur sur les traces d'Hercule
par de nobles travaux vous rendre son emule,
ecrasér sous vos pads les calomniateurs
du vulgaire egaré, disipér les ereurs,
vengér les opriméz, et montrér qu'une Rene
peut encor sur les coeurs regnér en souveraine.

---

* L'auteur du *sisteme de la nature* qui conseille le regisside. L'auteur des *prejugés* qui adopte les memes maxsimes et qui apellent les cours les foyers de la corruption publique.

Qu'il est beau de doner d'ausi grandes lecons?
 Ah! pour vous admirer ma Soeur que de raisons
 avéz vous vû nos coeurs volér sur le rivage.
 Vous atandre a Stralsund a Votre heureux pasage.
 Les peuples vous benir, nos voeux Vous devansér?
 Sans doute en ce moment vous avéz du pensér
 quelque odieu que soit l'eclat du Diademe.
 Si le visse me craint tout coeur vertueux m'aime,
 mes freres, mes parans, ma famille, mes fils
 sont tous par sentiment mes fidelles amis.

Ah! puissiez vous ma Soeur un tems imemorable
 profiter et jouir d'un sort si favorable.
 Le rang ni les grandeurs ne font pas les heureux
 Il en est moins encor chez ces ambitieux
 qui de comandements, et de puissance avuides
 par des tourments pareils a ceux des Danaïdes
 sans remplir leur desirs se laissent consumér.

Ma Soeur on [n']est heureux qu'autant qu'on sait aimér.

Federic.

Per Wargentins anteckningar om sin släkt.

Ifrågavarande anteckningar äro nedskrifna af den bekante astronomen och statistikern Per Wilhelm Wargentin, död den 13 december 1783. De äro förvarade bland en del handlingar rörande Wargentinska släkten, som förut tillhört Wargentins dotterson, justitierådet E. W. Bredberg, och numera ägas af dennes sons, presidenten H. W. Bredbergs, arfvingar. Anteckningarna förefinnas i två exemplar. Den äldre uppteckningen om fädernesläkten är skrifven af Wargentins egen hand, troligen något år före hans död, den yngre af annan hand, men undertecknad af Wargentin år 1783. Uppteckningarna om mödernesläkten äro båda skrifna af honom själf, men endast den yngre med namnunderskrift. Vid tryckningen hafva de yngre uppteckningarna blifvit följda, med anmärkning om olikheterna, hvilka dock endast beröra vissa detaljer. En del motsägende uppgifter om namn och årtal förekomma i båda uppteckningarna.

Min Fädernes Släkt.

- I. *Joachim Wargentin*, f. i Lübeck 1611, förmodl. af Tyska Föräldrar, † i Åbo 1682. Blef Borgare i Åbo 1636. Gift 1639 med *Anna Jemse*, † 1670, dotter af Handelsmannen i Åbo Wilhelm Jemse och Anna Klöfverblad. De hade 12 barn, af hvilka jag fått namn på följande:
  1. *Wilhelm W*: min Farfader, om hvilken mera under II.
  2. *Robert W*: Handlande i Åbo, † 1691. Hade med sin Hustru *Testleff* utom en Son, död ung, 2:ne Döttrar, af hvilka den ena blef gift med Assessoren i Åbo Hofrätt, *Forsten*, den andra med Kyrkoherden *Mich. Fant*, som efter flykten fick et Pastorat i Helsingeland och blef Stamfader för Herrar Fant. Dock voro dess yngre Söner af et senare gifte.
  3. *Henric W*: Studerade, och höll 1670 en oration i Åbo Academie, † ogift.
  4. *Anna W*: Gift med Postmästaren i Åbo *Caloander*, hvars Son på 1730-talet var Kammererare i Banquen.
  5. *Elisabeth W*: Gift med Borgaren *Christ. Isberg*.
  6. *Sophia W*: Gift med Handelsm. *Marcus Kasch*.
  7. *Maria W*: Gift med Tull Inspect. *Lundersten* i Helsingfors; om desse Döttrars posteritet vet jag intet.
- II. *Wilhelm Joachimson W*: [ofvan I. 1.] f. 1641, † 1692. Råd- och Handelsm. i Åbo. Gift med *Magdalena Witfoth*, f. 1652¹, † 1719. Dotter af Rådm. i Åbo Joachim Witfoth, † 1681, och Margareta Bugenhagen † 1692. De hade ock 12 Barn, af hvilka följande hunnit til mogen ålder:
  1. *Joachim W*: äldst. Om honom har jag tilförenej ej vetat mer, än at han först studerat, sedan varit i krigstjenst och til slut blifvit Landthushållare, samt haft en Dotter, gift med Kronofogd. *Olof Meinander*; men jag har nyligen fått anledning til vidare gissning om honom. Se nedanføre.

¹ I den äldre uppteckningen ändradt till 1653.

2. *Wilhelm W*: Min k. Fader. Se mera om honom under n:o III.
3. *Henric W*: f. 1675. Kramhandlare, först i Stockholm, sedan i Upsala, † på 1740-talet. Gift 1706 i Stockh. m. *Rebecca Barck*, † i Ups. 1732. Dess Barn, som kommo til mogen ålder, voro
  1. *Anders W*: f. 1708, † i Westerås, dit han rest til en marknad 1740. Var Lärftskrämare i Stockh. Gift m. *Rebecca Cortman*, † för 7 å 8 år sedan. De hade allenast en Son *Johan Henric W.*, äfven Lärftskrämare, som ännu lefver med sin Hustru *Sara Lund*, Dotter af en Coopv. Capitain här i Staden. De hafva haft 17 Barn, af hvilka allenast 2 Söner och 3 Döttrar ännu lefva. Äldre Sonen, 17 år gammal, seglar.
  2. *Catharina Magdalena W*: Gift 1727 m. en Kyrkoherde på Gottland vid namn *Herlitz*, och är länge sedan död.
  3. *Anna Rebecca W*: f. 1709. Gift med Lieutenanten *Grooth* vid Amiralit. i Carlsrona. Jag vet ej, om de ännu lefva och haft Barn.
  4. *Maria Christina W*: f. 1712. Gift 1739 med Coopv. Capitain *Christ. Pauli*, men länge sedan död, utan Barn.
  5. *Margareta W*: f. 1714, flyttade til sin syster i Carlsrona, och lærer ej hafva blifvit gift. Jag har på många år ej hört af dessa 2 Systrar.
  6. *Ulrica W*:¹ lefver ännu på Danviks Hospitalet i Stockholm.
4. *Johan W*: f. 1678 † 1738. War til slut Häradshöfding någorstädes i Finland. Gift 1:o m. *Margareta Malm*. 2:o m. *Maria Rosendal*. Lemnade 2 fullväxte Söner, som bägge blifvit döde, ni fallor, ogifte. Den ene var Auditeur vid et Finskt Regemente och dog under Finska Campagnen. Tvänne denne min Farbroders Döttrar blefve gifta, den ena med Prosten *Helsingius* i Randasalmi, den andra med en Prost *Heinricius*. Om de lämnat posteritet är mig obekant.
5. *Adolph W*: Råd- och Handelsm. i Upsala. † på 1740-talet. Gift 1:o m. *Anna Ubman*, Dotter af en förmögen Borgare i Upsala. 2:o m. en Borgare- Enka i Upsala, hvars namn jag ej upptecknat; med sin förra Hustru hade han 2 Döttrar.
  1. *Anna Magdalena W*: gift 1738 m. Rådm. i Upsala *Peter Novander*; med hvilken hon hade en Son, som någon tid var i Apothekare-Lära i Stockh., men hvars vistande nu är mig obekant. Modren lefde länge Enka och blef död för et par år sedan.
  2. *Eva Margareta*, gift 1736 m. Handelsm. i Borås *Petter Hall*. Deras dödsår, barn och barnabarn känner Sonen Doctor *Hall* allrabäst. Jag vet icke ens, om han

¹ Ej intagen i den äldre uppteckningen.

är gift; men väl at dess Broder, den berömde Mignatur Målaren i Paris, är gift och har Barn. Likaså Systren, Fru *Engelcrantz*.¹

6. *Robert W*: f. 1686. † i Upsala, der han var Handlande, 175. Gift 1:o med *Anna Malmin*. 2:o m. *Christina Riding* från Stockholm, hvilken begrofs samma dag som mannen. Med den senare hade han allenast en Dotter *Eva*, som blifvit gift med en Borgare i Upsala, hvars namn jag ej minnes; vet ej eller, om hon än lefver och har barn.
7. *Anna W*: gift med Actuarien i Åbo Hof-Rätt, *Johan Lidman*. Om hon lemnat posteritet, är mig obekant.

Desse sina 5 Bröder och ena Syster har min salige Fader för mig uppgifvit; men jag har nyligen fått spaning på en annan Farbroder. Professor Gadd har uti bref af d. 4 Oct. 1781 gifvit mig tillkänna, at han under en resa i Tavastehus Län, om sommaren samma år, träffat en Fältväbel, vid namn *Michaël Wargentin*, och dess Son *Furiren Gustaf Adolph Wargentin*, som bägge tykts vara hederlige män. Fältväbelen har på tillfrågan sagt, at dess Fader hetat *Thomas* och varit Sergeant, och dess Farfader hetat *Peter Wargentin*, hvilken skal hafva varit Amtman på et gods i Liffland, och haft 2:ne Bröder, af hvilka den ene varit Häradshöfding i Finland, hvars Döttrar han känt, och den andre varit först Capellan vid Åbo Domkyrka, men sedan fått et Pastorat i Sverige. Bemälte *Peter W*. skal hafva haft 4 Söner af hvilka 3 fallit i K. Carl XII:s krig. Här af tyckes följa, at denne *Peter W*. verkligen varit min Farbroder; men som det faller mig otroligt före, at min sal. Fader ej skulle hafva nämnt honom för mig, såväl som sina öfriga Syskon, och mine Farbröder i Upsala ej eller nämnde sig hafva haft någon Broder vid namn *Peter*, så anser jag för troligare, at Fältväbeln ej rätt vetat, eller uppgifvit sin Farfars namn; utan at han hetat *Joachim* och varit den samme, som förrnämde min äldste Farbroder. Kanhända at han haft två namn. Han har til slut varit Landthushållare, kanske Amtman, Inspector eller Arrendator af något gods i Liffland, och således långt skild ifrån sina öfriga syskon, så at min sal. Fader ej så noga vetat hans gifte, Barn och öfrige omständigheter.²

- III. *Wilhelm Wilhelmson W*: [ofvan II. 2] f. i Åbo 1670 † 1735. War först Capellan vid Åbo Domkyrka, 1711 Kyrkoherde på Åland uti Jomala; men nödgades 1713, vid Ryssarnes infall, flykta derifrån

¹ Ej intagen i den äldre uppteckningen.

² I den äldre uppteckningen har utredningen med anledning af professor Gadds meddelande en annan plats och en något annorlunda formulering. Där finnes dessutom ett tillägg så lydande: »Tror jag ej, at den *Magdalena W.*, som varit gift med *Gustaf Caspers* i Åbo och sedan kommit til Arboga, varit Dotter eller Son Dotter af min Fars Farbror *Robert*, utan snarare af någon annan Son af *Joachim W*. Dock kan jag ej med visshet yttra mig derom. Hända kan, at min Sal. Fader glömt för mig nämna alla sin Farbroders barn».

och fick 1716 transport til Sunne Pastorat i Jämtland. Prost 1720.¹ Gift 1:o med *Susanna Flachsenia*, Dotter af Professoren i Åbo Doctor Jacob Flachsenius. Hon † på Åland, 1713, nyss före flykten. 2:o med *Christina Arosel*, f. d. 3 Febr. 1689 † 1765. Dotter af Prosten i Sala stad, Lars Aroselius, † 1693, och Sara Könman, † äfven 1693², Dotter af Bergmästaren vid Salberget Johan Pehrson och Brigitta Sneckenberg † 1736. Min sal. Moder hade förut varit gift med Kyrkoherden i Sunne Petrus Bozæus † 1715.

Min Faders Barn af förra giftet:

1. *Wilhelm W:* f. cirka 1706 † 1755, var Kyrkoherde i Ragunda i Jämtland. Gift 1:o 1738 med *C. M. Buschera*,³ † 1741. 2:o med *A. C. Frostera* † 1752, Dotter af Prosten Frosterus i Kemi. 3:o med *S. E. Richman*, Dotter af Öfverste Lieutenanten Richman.⁴ Med första Hustrun hade han allenast 1 Dotter, † ogift, men med den andra många barn, af hvilka dock allenast 2 Döttrar öfverlefde honom, näml.
  1. *Caisa Greta W:* gift cirka 1770 eller 1771 med Bergmästaren *Joh. Christiernin*, Son af Hofkammereraren. De hafva allenast en Dotter.
  2. *Lisa Magdalena W:* gift samma tid med Kongl. Secreteraren *Pehr Gavelius*, som uti sitt förra gifte hade en *Clason*, med hvilken han fick del uti Bruksegendomar i Ångermanland der han nu bor. Hans barn af förra giftet äro döde; men min Brorsdotter har många Barn, Söner och Döttrar.
2. *Susanna Magdalena W:* som jag menar var äldre än Brodren. Gift 1727 med Prosten *Abrah. Burman Abrahamsson* i Offerdal. Hon † i barnsäng 1734, sedan hon födt 5 eller 6 Söner och en Dotter; af hvilka dock allenast 3 Söner hunno til mogen ålder, näml.
  1. *Abraham Wilhelm Burman*, f. 1728, är Bergmästare i Jämtland. Gift 1753 med — — *Sundel*, Dotter af Fältkammer. och Regem. Skrifvaren Johan Sundel och — — Bång. De hafva många Barn, af hvilka äldste Sonen *Johan Wilhelm* är Geschvorner, och den andre, *Fale*, år 1782 blifvit Magister. De andre unge. En nu nyligen blifvit Student.⁵
  2. *Jacob Burman*, dog under Studentåren.

¹ Enligt den äldre uppteckningen blef han magister i Åbo 1697 och capellan 1701.

² För Sara Könman och Brigitta Sneckenberg uppgifvas andra dödsår här nedan.

³ Enligt den äldre uppteckningen dotter till företrädaren i Ragunda; hon dog i barnsäng, då hon fick en dotter.

⁴ Enligt den äldre uppteckningen har enkan »sedan varit gift med min Broders efterträdare *Salomon Klingberg* och lefver ännu, andra gången änka».

⁵ Den sista punkten är skriven af annan hand och finnes icke i den äldre uppteckningen.

3. *Lars Burman* är Extra Ordin. Landtmätare i Jämtland. Gift 1:o med sin Cousine, Professoren och Prosten *Olof Burmans* Dotter. 2:o med Brukskammerer *Er. Sparrmans* Dotter. Med bägge har han haft Barn.
3. *Stina Wargentins* död ogift 1708.

Min Sal. Faders Barn af senare gifftet:

1. *Pehr W:* f. d. 11 Sept. 1717.² Gift 1756 med *Christina Magdalena Raab* f. d. 31 Aug. 1724 † d. 25 Jan. 1769. Dotter af Hof Stallmästaren Carl Christian Raab, f. i Holstein, † 1724, och Margareta Charlotta Hårleman, f. 1697 † 1747, Dotter af Hof Intendenten Johan Hårleman, † 1707, och Eva Barts, † 1744. Två mine Söner och en Dotter äro döde i späda åren. Ännu lefva 3 Döttrar:
1. *Christina Juliana W:* f. d. 14 Nov. 1757.
 2. *Johanna Charlotta W:* f. d. 31 Maji 1760. Gift 1776 med *Erik Bredberg* Secreter. i Kgl. Slotts Cancelliet, f. 1747 d. 23 Junii. Son af Prosten Jon. Bredberg i Ljustorp och Medelpad, † 1774, och M. C. Gropman, som ännu lefver. De hafva 2 Barn, som lefva: en Dotter, *Maria Magdalena*, f. d. 23 Aug. 1777, och en Son *Pehr Jonas*, f. d. 4 Dec. 1780.³
 3. *Wilhelmina W:* f. d. 15 Oct. 1762.
2. *Sophia W:* f. d. 26 Aug. 1719 † ogift circa 1760.
3. *Anna Margareta W:* f. d. 9 Febr. 1722. Gift 1753 med Kyrkoherden i Råfsund i Jämtland *Johan Ersson Huss* † 1768.⁴ Hon har 4 Söner och 1 Dotter.
1. *Eric H:* f. d. 7 Mart. 1754. Har 1782 blifvit Magister och Hertiglig Hof-Predikant.⁵
 2. *Wilhelm H:* f. d. 22 Julii 1755. 1782 blifvit Magister.
 3. *Olof H:* f. d. 24 Nov. 1756, är äfven 1782 promotus Magister.
 4. *Christina H:* f. d. 6 Maji 1759, ännu ogift.
 5. *Petrus H:* f. d. 19 Mart. 1763.
4. *Sara Helena W:* f. d. 3 Junii 1724. Gift 175.. med Magister *Samuel Ersson Huss*, som sedan blef Kyrkoherde i Oviken; men hon afled samma år, utan at lemna Barn.

Stockholm den 15 Februari 1783.

Pehr Wargentins.

¹ Finnes ej i den äldre uppteckningen.

² I den äldre uppteckningen är af annan hand i randen skrifvet: »Död d. 13 Dec. 1783». Giftermålsdagen angifven d. 1 juni.

³ I den äldre uppteckningen är af annan hand tillfogad dottern *Erica Charlotta*, f. d. 2 juli 1783, hvarjämte sonen *Pehr Jonas*' dödsdag är angifven d. 11 juli 1783.

⁴ Har ursprungligen stått 1769.

⁵ I den äldre uppteckningen är af annan hand i kanten skrifvet »han dog d. 25 Dec. 1784».

Min Slägt på Mödernet

så mycket jag derom har mig bekant.

I. *Olaus Petri Dalecarlus*, til slut Kyrkoherde i Bro i Westmanland.¹ Gift med *Margareta Hansdotter* † 1613. De hade 2 Söner:

1. *Johannes Olai Dalecarlus* adlad under namn af *Stiernhök*. Se om honom v. Stiernmans Matrikel.
2. *Petrus Olai Dalecarlus*, til slut Dom Probst i Westerås f. 1601 † 1680^{27/4}. Gift 1639^{10/3} med *Catharina Blackstadia*.² Se n:o IV. Hans Barn kallade sig *Aroselius* eller *Arosell*. Han hade med henne 11 Barn,³ 7 Söner och 4 Döttrar (se Personalierne) neml.

1. *Anna*, f. 1640. G. m. Prosten *Carl Essén* i Sala.
2. *Laurentius Aroselius* f. 1642 P. P. i Sala, om hvilken särskildt under n:o II.
3. *Petrus Aroselius* f. 1643. Pastor i Mora † 1714. Gift 1. m. *Chr. Christiernin* ifr. Felsbro † 1680. 2. *Anna Drefting* från Norrland.
4. *Olaus Aroselius* f. 16—. Pastor i Björksta † 1709. G. 1. m. *Brita Dwan*. 2. *M. Holstenia*.
5. *Carl Aroselius* f. 1658. Comminister i Avesta. † 1690. G. m. *Ebba Berg*.
6. *Margareta* f. 1645. Gift 1662 med Lector *Sam. Höjer*. Denne Margareta var mormor åt assess. *M. D. Johan Westman*.
7. *Johan* f. 1648. }
8. *Johan* f. 1654. } Alla dogo unga.
9. *Olof* }
10. *Catharina* }
11. *Magdalena Aroselius*, f. 1656.

Om dessas posteritet har jag mig intet med någon redighet bekant.⁴

II. *Laurentius Petri Aroselius*, [ofvan I. 2. 2.] P. P. i Sala f. 1642 † d. 26 Mart. 1693. Gift 1:o med *Sara Jöns:dr Tersera*. 2:o med *Catharina Behm* † 1686. 3:o med *Sara Könman*,⁵ f. 1670 † d. 20 Apr. 1694. Dotter af Bergmästaren i Sala Johan Pehrsson † d. 3 Oct. 1699, och Brita Sneckenberg, om hvilken mera under n:o V.

¹ I den andra uppteckningen står dödsåret antecknad 1616.

² I den andra uppteckningen står, att han var gift andra gången med en Aurivillia, men detta är i denna uppteckning struket, med anmärkning »Pet. Ol. Dalek. war endast gift med C. Blackstadia; hon lefde änka efter, se dedic. i likpred. öfver domprost.»

³ I den äldre uppteckningen nämnas endast 4 söner och 1 dotter, här under n:r 2, 3, 4, 5 och 1.

⁴ Denna anteckning, som kvarstår från den äldre uppteckningen, syftar på de därstädes nämnda, som här motsvaras af n:r 3, 4, 5 och 1.

⁵ Giftermålsåret enl. den andra uppteckningen 1687; födelsedagen d. 2. sept.

Af denne min Moder Faders Barn kommo följande til mogen ålder:

1. En Dotter af första Hustrun. Blef gift med Bergmästaren *Funck* i Sala, men fick inga barn, och lefde ganska länge Enka i Sala.

Af andra giftet:

2. *Petrus Aroselius*, f. 1679 † 1736. Adlad under namn af *Adlerheim*. Se matrikeln.¹ Barn:
  1. *Pehr Adlerheim*. Bergsråd. Gift med en dotter af *Isac Olivecrona*, som i förra giftet hade Assessoren i Götha Hof Rätt *Cedercrona*. Hon är död och hade med *Adlerheim* en Son, *Pehr Adlerheim*, Under Lieut. vid Artill. Ogift.
  2. En Dotter, varit gift med Kammar Rådet *Silfverström*, har haft 2 Söner, döde ogifte.
  3. En Dotter, †, var gift med Landshöfdingen *v. Kothen*, † 1775. De hade en Son nu Lieutenant och gift i Finland, samt en Dotter, ännu ogift.
3. *Carl Arosell*, adlad *Adlerheim*. Om honom och dess 3 Söner, se Matrikeln.
  1. Dotter, gift med Fältmarskalk Gref *Ehrensward*, † 1772, men hon lefver än. Hennes Son är Öfversten Gref *Ehrensward*, ännu ogift.
  2. Dotter, gift med Kammarherren *Schönström*, bägge döde, utan barn.
4. *Sara Arosell*, var gift med Inspektoren i Avesta *Jacob Könman* † 1715. De hade 2 Söner, men jag vet ej, hvad af dem blifvit och om de lemnat afföda. Af deras 3 döttrar blef en, Brita Cajsa, 1726 gift med kyrkoh. *Joh. Essén* i Grytnäs, han † 1760, har lemnat barn. Den andra [gift med] en Sterbhuskammererare här i Stockholm, *Eric Essén*, den förras Broder, hade döttrar, som alla lära vara ogifta. Den tredje fick Bruks Patron *Göthberg* på Gäsio, hade en Dotter, gift med *Swedberg*, nu egare af Gäsio Bruk.²
5. *Catharina Arosell*, gift med Rådmanen *Frank* i Stockholm.³ Deras ena dotter hade en Officerare *Lund*, hvars barn är den bekante Majoren *Pehr Lund*. Den andra fick Secreteraren *Holler* i K. Commerce-Coll. Deras enda Dotter *Cath. Dorothea*, f. 1743 † 1775, hade Borgmästaren *Rinman* i Upsala. Har lemnat barn.

Af min morfars tredje hustru:

6. *Christina Arosell*, min Sal. Moder. Se n:o III.

¹ Stiernmans Adelsmatrikel. Hustruns namn *Cath. Margar Franc* och dödsår 1754 äro införda i den andra uppteckningen.

² Med senare hand skrifvet i kanten: »Swedberg dog vid pass år 1800, och lemnade 1 Dotter gift med Brukspatr. *Stockenström*, nu egare af Gäsio. Hon dog 1803 och lemnade 1 Son.»

³ I den andra uppteckningen står jämte döttrarna antecknad en son † ogift.

7. *Brita Arosell*, f. 1691 † 174 . Gift 1712 med Borgmästaren *P. Folcker* i Gefle, † 1722. De hade en Son *Pehr Folcker*, f. 1716 † 1776¹, som var Häradshöfding i Westerbotten, hvars Hustrus namn jag ej vet. En deras Son, Auskultant i Hof Rätten, känner jag, men de lära hafva flera barn. Af tvänne Borgmäst. Folckers Döttrar blef *Barbro Magdalena* gift med Probsten i Gefle Doctor *Tegman*, död barnlös. Den andra död ogift. En Folkers dotter g. m. Capitain vid V. bot. *Gab. Gyllengahm*.

III. *Christina Arosell*, [ofvan II. 6] f. d. 3 Febr. 1689 † 1765. Gift 1:o 1707 med Kyrkoherden i Sunne Mag. *Petrus Bozæus*, † d. 4 Jun.² 1715. 2:o med *Wilh. Wargentin*. Hennes barn:

1. *Brita Caissa Bozæa*, f. d. 9 Dec. 1707, död 177 . Gift 1727 m. Capit. vid Jemtlands Regem. *Anders Borin* † 1776 . Deras barn:
  1. *Johan Fredric Borin*, f. d. 19 Jan. 1728. P. P. i Sunne 1780, gift 1764³ med *Dorothea Billman*, Dotter af Capitaine Billman. De hafva intet barn.
  2. *Sven Gustaf Borin*, f. d. 18 Jun. 1729. Capit. vid Jämtl. Gift med *Eva Nandelstedt*, Dotter af Ryttmästaren Nandelstedt. De hafva en stor hop Barn.
  3. *Anna Borin*, nu förlofvad med en hederlig Officerare, vid namn *Borgman*.
2. *Maria Christina Bozæa*, f. d. 17 Dec. 1708 † 1774 . Gift 1736 med Kyrkoherden i Sveg i Herjedalen, *Pehr Risler*, † 177 . Utom 2 Döttrar, döda ogifta, hafva de lemnat en Son, *M. Pet. Risler*, som succederat sin Fader i Sveg och är gift med Probsten *Feltströms* i Lith Dotter och har redan et par barn.
3. *Justina Elisabeth Bozæa*, f. d. 5 Sept. 1710 † 1745. Gift 1735 med *M. Pehr Staaff*, til slut P. P. i Sunne † 1778. Deras Barn:
  1. *Brigitta Christina Staaff*, f. 1736, ännu ogift.
  2. *Pehr Staaff*, Bergmästare vid Salberget. Gift 1773 med *Christ. Elis. Stockenström*, Dotter af Bergs-Rådet Stockenström. De hafva 3 Söner och 1 Dotter.
  3. *Christina Staaff*. Gift med Lieuten. vid Jämtl. R. *And. Joh. Amnéus*, hafva en Son och en Dotter.
  4. *Anna Magdal. Staaff*, ännu ogift.
  5. *Justina Staaff*. Gift med Comministren i Ragunda M. *Ol. Weider*, har två Döttrar.

¹ I randen antecknad dödsdagen 1775 ^{26/12}.

² Denna och följande uppgifter om födelsedag äro hämtade från den andra uppteckningen.

³ Enligt den andra uppteckningen 1757.

⁴ Enligt den andra uppteckningen 1760-talet.

6. *Eric Staaff*, f. 1745, är Comminister i Berg. Gift med Häradshöfd. *Joh. Wasells* dotter. Ännu intet barn.
4. *Christian Bozæus* f. 1712 † 1735. Ogift, Auscultant i Krigs-Coll.
5. *Lars Bozæus*, f. 1714 † i ungdomen.
6. *Pehr Wargentin*.
7. *Sophia Wargentin*.
8. *Anna Greta Wargentin*.
9. *Sara Helena Wargentin*.
- } Se min Fädernes Slägt.

IV.¹ *Uno Troilius*. P. P. i Lexand, hade flere döttrar.

1. *Anna Troilia*, f. 1622 † 1666. Hon var 3 g:r gift, 1. med Probsten *Blackstadius* i Falun, hvars dotter *Catharina* blef gift med Dom Probsten *Olaus Dalecarlus*² min Moders Farfar. Se n:o I. 2. Gift med Borgmästaren *Henric Theet*. 3. Gift med Biskop *Nils Rudbeckius* i Westerås. Han var också 3 g:r gift, 1. Cath. *Nenzelia* † 1662, 2. *Anna Troilia* † 1666, 3. 1668 Er. *Laurelia* † 168. — *Catharina Blackstadius* syster *Anna Blackstadia* g. 1643 m. Prosten i Tuna *Laur. Petri* † 1673, moder til Borgmästaren *Bark* i Hedemora och Riksrådet Grefve *Samuel Bark*. Se v. Stiernmans Matrikel, Gref. N. 81.
2. *Emfred*. Gift 1. med Prost *Ol. Dalecarlus* † 1648, 2. 1650 m. *Schotterus*.
3. *Elisabet*. Gift med Biskop *Jöns Terserus*, hvars Dotter fick Erkebisk. *Math. Steuchius*.
4. *Sara*. Gift med Prosten *Marcus Simming* i Vingåker i dess 1. gifte.
5. *Greta*. Gift med Prosten *Joh. Arbogensis* i Sahla.
6. *Gunborg*.³

V. *Jacob Sneckenberg*, Kongl. Räntmästare. Gift med *Catharina Dankwardt*. Deras Barn:

1. *Johan Sneckenberg*, Capit. vid Westmanl. † 1704, har haft många barn.

¹ I den andra uppteckningen finnes under n:o IV infördt följande: »Olaus Helsing, Stamfader för den så kallade Tjulasläkten. Dess Son Uno Olai. Dess Dotter Emfred Unonis, gift med Fogden Troilius Larsson. Deras Son Uno Troilius P. P. i Lexand». Sedan dennes barn anförts utan de fullständiga uppgifter, som hemtats från randanteckningar i det här följda exemplaret, följer slutligen: »Olof Helsing hade ock en Son, Nicolaus Olai, Biskop i Strengnäs † 1585, hvars Dotter hade Hinric Gadolænus, Professor i Upsala. Tredje Olof Helsing's Son Olaus Olai, hade en Son, Jonas Olai, hvars Son Torsten Jonæ var Pastor i Sundswall, och en Dotter, Brigitta Olai, gift med en Eric, hvilkas Son, Laurentius Erici, Fogde i Dalarne, † 1620, hvars Son, Ericus Laurentii Runell, adlades under namn af Palmköld. Ofvannämnde Emfred Unonis hade en Syster, Brita Unonis, gift med Olaus Erici Gestrinus, Pastor i Tjula i Södermanland, Stammoder för Olivecransar, Renhjelmar, Grubbar, Lagerfaltar, m. m.»

² Bör vara *Petrus Olai Dalecarlus* (Jfr ofvan). Den motsägande uppgiften förekommer i båda uppteckningarna.

³ Anteckningen om hennes giftermål är utskrapad.

2. — — *Sneckenberg*, Lieutn. vid Artilleriet, † i Polen. Dess Fru *Clowsköld*, hade en Dotter.
3. En Dotter, *Catharina*, gift med Krigs-Rådet *Wallrave*, hvars Son blef Major och gift med en *Mörner*, men fick inga Barn. En annan Krigs-Rådets Dotter fick Stats-Commissarien *Wingflycht* och med henne många barn. Den tredje hade Bruks-Patron *Berkner*, som ock lemnade Barn.
4. En Dotter, gift med Öfver Commissarien *Lagercrants* och moder til Öfverste *Lagercrants* med flera.
5. En Dotter gift med Vice Presidenten i Åbo Hof- Rätt *Ruuth*, som hade 3 Söner:
  1. senare Vice Presidenten *Gustaf Ruuth* † 1766, gift med en *Adelcrants*, som än lefver och aldrig haft barn.
  2. Stats Commissarien *Ruuth*, gift med en *v. Schantz*, hvars Son är nuvarande Öfversten *Simon Ruuth*, hvars Syster var gift med Hof-Secreteraren *Bergner*,² som lemnat Barn.
  3. Tredje Brodren har allenast lemnat en Dotter, † ogift.
6. *Brigitta Sneckenberg*, f. d. 24 Aug. 1654 † på Gäsio Bruk i Westmanl., som henne tilhörde, d. 24 Apr. 1737. Gift 1669 med Bergmästaren i Sala *Johan Pehrsson*, † 1699, hvars Barn kallade sig *Könman*. Hon hade, innan hon afled, räknat sina Barn, Barnabarn, Barnabarnsbarn och Barnabarnsbarnabarn, til et antal af 117 Själur, af hvilka 74 då ännu lefde, som ses af Hennes Personalier. Hennes egna barn voro:
  1. *Jacob Könman*, Inspector i Avesta † 1715. Gift med *Sara Arosell*. Om dess 2 Söners och 3 Döttrars posteritet vet jag minst.²
  2. *Peter Könman*, drunknade på 17:de åldersåret 1695.
  3. *Brita Könman*, min Mormoder. Se n:o II³.
  4. *Catharina Könman*. Gift med Räntmästaren *Herman Wallrave* † 1730. Hon lefde ännu 1737. Hennes barn voro flera.
    1. *Jacob Wallrave*, Professor i Upsala † 1739. Gift med Bruks Patron *Uhrs* Dotter.⁴ De hade ingen Son, men 2 Döttrar, af hvilka *Johanna Sophia* fick 1:o Landskamereraren *Isac Ryman* i Upsala, som har barn, 2:o Professor *Sam. Ziervogel*. Den andra, *Anna Christina*, fick Rector Scholæ *Casström* i Upsala, som lemnat 2 Söner.

¹ Enligt den andra uppteckningen † förledet år.

² De uppgifter, som om dessa lämnas häröfvan (N:o II. 4) äro hufvudsakl. hämtade från randanteckningar och således nedskrifna senare än denna anteckning.

³ Här öfvan kallas hon Sara Könman. Den motsägande uppgiften förekommer i båda uppteckningarna.

⁴ Af senare hand är, namnet Anna skrifvet i kanten.

2. *Pehr Wallrave*, Lieutenant och † ogift cirka 1758
  3. *Helena Wallrave* † 1742. Gift med Stats-Secreteraren *Gust. Celsing*, hvars Söner äro nu varande Presidenten Bar. *Celsing* och dess Bröder, af hvilka allenast en Öfverste Lieut. vid Amir. *Fredric* är gift och har barn. Systrarna hafva, så vida jag vet, alla lefvat ogifta.
  4. Flera Syskon, som jag ej vet namngifna.¹
Herman Wallrave † 1744 Brukspatr. G. m. *Charlotta Pahl* † 1747. Hade 3 döttrar, 2 söner, deraf *Anna Catharina* g. m. Direct. *Carl H. Vestberg* † 1758.
? Schoutbynachten *Jöran Wallrave*, död ogift.
  5. *Christina Könman*, gift med Probsten *Sundenius* i Hammarkind, † barnlös.²
  6. *Helena Könman*, gift med Guardian *And. Stockenström*. Hon † 1699 och des 3 barn † i ungdomen.
  7. *Anna Maria Könman* † 1730. Gift 1:o med Commissarien *Anders Forssenwald*. 2:o med Borgmästaren *Adelcrants*. Om dess två Söner, se Rebinders fortsättning af Matrikeln; tillägges endast, at Hofrätts-Rådet har barn. Döttrarna voro:
    1. Af förra giftet, gift med den bekante Probsten *Grubb* i Umeå. De äro bägge döde äfven som deras 2 Döttrar, ogifta.
    2. VicePresid. *G. Ruuths* enka *Hedvig*, lefver än, barnlös.
    3. Amiralitetets Kammar Rådet v. *Langs* Enka, lefver ock, Barnlös.³
    4. Advocat-Fiscalens vid Amiralitetets Coll. *Sundvalls* Enka, lefver ock, har en Son.⁴
- 5 och 6. Tvänne Fröknar, som ännu lefva ogifta.

Pehr Wargentín.

¹ De följande äro senare antecknade i kanten.

² Enl. den andra uppteckningen dog hon 1693.

³ Senare antecknad »† 1784». Enligt en randanteckning var fru v. Lang äldre än fru Ruuth och »äfven af förra giftet.» Fru Ruuth finnes icke i den andra uppteckningen.

⁴ Senare antecknad »Hon † 1785».

Jakob Ichsell.

I likhet med Lucidor har *Jakob Ichsell*, frihetstidens politiska offer (Biogr. Lex. n. f. V.), blifvit en dubbelperson, emedan det fanns två samtida, en uppländing och en skåning, med detta namn. Warmholtz (590, 6,363) synes varit den förste som sammanblandat dem, och sedan hafva alla som skrivit om Ichsell efterföljt honom (Gjörwell, Allm. Tidn. 1788 I: 374, Fryxell XXXIX o. XL, Malmström IV o. V, Wieselgren IV, Biogr. Lex. n. f. V, Dahlgren, Ant. om Stockh. Theatrar, s. 640, Sjöström, Blek. Nat. 405).

Jakob Ichsell, nr 1 — hvilken höll det olyckliga talet på Lovisadagen 1755 (se Rikets Ständers kommissionshandl. 1756 vol. II i Riksarkivet; relateradt i Dela Gardiska Arch. XVII: 36, Sv. sköna litt. IV: 36, Malmström, Sv. polit. hist. IV: 124, Geijer, Afd. II d. 5 s. 162) och därför dömd till fyra års landsflykt (Riksdags Tidn. 1756 nr 91, Handl. rör. Skand. hist. XIII: 283, Allm. Tidn. 1788 I: 374) har efterlämnat självbiografiska anteckningar, hvilka här efter originalet troget återgifvas; Ichsells noter i anteckningarna äro tryckta med mindre stil.

»Ichsell, Jacob, aflad i sommarens varmaste dagar år 1729: Född uti löfsprickningstiden år 1730, af unga, starka och sangviniska föräldrar, en måndags morgon. Archiater von Linnés äldste Discipel.¹ Wid K. Gustaf III:s vår allern. Konungs hugneliga födelse, Academisk Soldat.

Att betyga den allmänna och enskilda fägnaden öfver en svensk Kronprins födelse som riket uti 63 år så högeligen efterlängtad, samlades den studerande ungdomen uti Upsala flockvis på slottsvallen, Styrbiskop kallad, hvarifrån desse gramaticaliske bussar marcherade ned till Exercitiegården, en svart, en röd, en hvit, en grön och en brun, en blå och en grå rock syntes här hvar om annan. Den enda likhet hos ynglingarne bestod uti ett *G.* utskurit i förgylt papper, häftadt på venstra bröstet, uti deras mera välmenande än reguliere salvor; men förnämligast uti deras lika obeskrifveliga glädje som framlyste utur hvars och ens både ögon och hela kropps rörelse.

¹ Denna uppgift synes icke trovärdig, såvida ej I. menar: den äldste bland d. v. »disciplar».

En värkelig vän af den qvicka och besynnerliga Doctor Fredrik Hasselquist.

Fredrik Hasselquist, Med. Doctor, död i Smyrna år 1752. Genom sin Palæstinska Resa mycket känd; men alldeles odödlig genom vår allernådigste Enkedrottning, som af Kongl. ynnest för naturalhistorien infriat hans för skuld utrikes kvarlemnade vackra samlingar. Denne mannen hade ett blått och ett brunt öga; ansigte, händer och hela kroppen fullpunkterad med fräknar; hår sådant som hos våra asiatiska förfäder ansågs för ypperligit, nemligen guldfärgadt eller saffransgult; med ett ord, efter nuvarande moderna europeiska ögon hiskelig; men deremot ägare af ett ovanligt snille, af ett hjerta och af en själ, som var genom skön.

Wid Högstsal. Hans Majestäts Konung Adolph Friedrichs hemkomst från finska resan år 1752, — hölt ett Tal uti Upsala academie. — Kort därpå aflagt Academiska prof med dispute-rande,¹ Examina m. m.

År 1755 d. 25 Augusti på Lovisas dag², hölt ett tal på Riddarhuset uti Stockholm: för hvilket tal auctor af sin dåvarande canceller Gref Ehrenpreus fick ett hårdt tilltal. Denna onåd var just den som sedermera tilskyndade auctor den oskattbara och oförmodade Kongl. nåden, att flera gånger inför högstsallig Hans Kongl. Majestät få särskildt tillträde.

De personer som nu lefva och kunna intyga sanningen häraf, äro i synnerhet Herr Kongl. Kammartjenaren Johnsen.

År 1756 en bland de första, som af borgmästaren Renhorn uppkallades för Riksens ständers Commission, och der om flerehanda göromål och bekantskaper tillspordes.

Aflidne Lagmannen Baron Erik Wrangel, hos hvilken Ichsell dvaldes både nätter och dagar, Excellenserne Baron Åkerhielm och Gref Thure Bielke, samt hofcancelleren von Dalin, som hvar för sig gynnade Ichsell ganska mycket, utom det på Riddarhuset hållne talet, utgjorde hos Renhorn tillräckeliga skäl, att å Commissionens vägnar ej allenast förbjuda honom staden, utan ock flere resor offentligan hota honom med inlogerande uti de vanliga, men af vår nuvarande allernådigste konung [Gustaf III] så till varelsen som sjelfve namnet förstörda acherontiske nästen.³

År 1758 eftersökt af den nyss inrättade K. Commissionen, då auctor uti något mera än sex månader vistades på Drottningholm hos sin gamle vän och academiska stallbroder nu t. f. Lofö kyrkoherden Erik Beyerstén.

¹ Man återfinner dock ej Ichsells namn i Lidéns Cat. Disp. I. Men måhända namnet Ichsell antogs senare.

² Här uppgifver Ichsell sjelf att talet hölls på Lovisa Ulrikas *namnsdag* (Lovisa-dagen d. 25 Aug.) eljest uppgifves alltid i tryck att talet hölls d. 25 juli, hennes *födelsedag*.

³ Gustaf III afskaffade tortyren (»rosenkammaren», »jungfrukysen», »hvita hästen» etc.) 1772.

Högstsalig Hans K. Majestät tilldelade då Ichsell esom oftast med egen hand penningar till dess nödortfoga uppehälle.

År 1761 d. 25 Augusti åter utsatt för Politiskt thordön. Uti denna nog comiqua scenen voro generalmajoren Baron Pechlin och aflidne Doctor Rutström hufvudpersoner. Auctors bevakande inom säkra och bomfasta dörrar såg nog äfventyrligt ut; men denna för hans lilla julle så bistra ocean upphörde lika hastigt, som baron Pechlin på en enda röst från Riddarhuset utvoterades.

Uti elfva dygn förvarades Ichsell på Casten-hof, af hvilka de sju första honom nekades allt umgänge och samtal med någon menniska, samt att sönder-skära sin egen mat. Denna omständighet, som hos en annan kunnat anses såsom gräselig, var dock i hans tycke icke att förlikna mot den, att ej få nyttja bok, penna och bläck. En philosophisk profsten af yppersta rangen! Sedermera utan dom tillsagd om sin förra frihet, — utan att till närvarande stund för detta lidande hafva erhållit allraminsta upprättelse.

Efter denna perioden har auctor tillbragt sin tid uti mycken stillhet emellan boklädor, naturaliesamlingar, musikälskare, virtuoser, historici, poeter, fruntimmer och glättiga menniskor. Den enda domstol hos hvilken auctor gjort sig känd och utmärkt, är Högl. K. Slots Cancellie, hvarest ifrån de aldrahögsta, till och med de aldrayttersta Executionsbetjenter på många år ingen ledamot och tjenstgörande gifvits, och få uti denna stund af alla paren ännu gifvas, som icke på det nogaste känna så väl auctors lilla person med dess bedröfliga financeomständigheter, som dess fria och lekande penna. — Till temperamentet är Ichsell sangvinico-cholericus, till hälsan ovanligt stark, till sinnet af en sällsynt munterhet, och till längden netto sextiosex svenska tum».

Ichsell ingaf d. 20 Nov. 1773 en ansökan till Gustaf III att få efterträda en »kamrer N. S.» å Drottningholm, hvilken nyss aflidit, och synes haft någon befattning med värdandet af enkedrottning Lovisa Ulrikas samlingar. Han säger i inlagan att han »icke en enda gång kommit till åtnjutande af de kongliga försäkringar högstsalig Hans M:t Konung Adolf Fredrik mångfaldiga gånger gifvit honom om befordran till någon syssla». Samtidigt ingaf han en liknande supplik till Lovisa Ulrika. I denna uppräknar han följande för honom märkliga händelser på Lovisa-dagen:

»1. På Lovisas dag år 1752 talade jag första gången offentligen uti Upsala akademi om den mer än Kongl. Nåd, svenska vitterheten och naturalhistorien med deras idkare äga uti vår Minerva.

2. På Lovisas dag år 1755 vågade jag på Stockholms Riddarehus för flere hundrade åhörare, med min läspande tunga åter omröra nyssnämnda höga ämne. Detta nit har sedermera utsått de törnen, på hvilka mina fötter tills nu trampat.

3. På Lovisas dag år 1758, efterspanad af den nyss började K. Commissionen, på Drottningholm, men förgäfves.

4. På Lovisas dag år 1761 ganska nära på förslag att blifva ett offer för en orolig prestman, afl. Doctor Rutström, med flera slika politiske storspelare.

5. På Lovisas dag år 1763, skiljdes vid min alter ego, min David, min förtroligaste vän, som då reste utrikes och allt tills nu ej hemkommit.

6. På Lovisas dag år 1767, afskickade till Eders K. Maj:t under couvert på Drottningholm en liten vacker målning, gjord af ganska lycklig hand, för något mer än 150 år sedan, föreställande Petrus med nyckeln. Detta arbete var uti Tyska kriget tagit utur ett kloster af svenske fältherren Lasse Kagge. Men ödet som ännu ej tröttnat att leka med mig, tillät ej att gåfvan skulle få den höga nåden att framkomma. Med ett ord: budet var osäkert och min filosofi borde hafva ett nytt prof.

7. På Lovisas dag år 1768 tvenne gånger uti sjöbotten.

8. På Lovisas dag år 1769, hade jag en så oförmodad som hastig lycka att undgå en ny skärseld, hvilken torde blifvit lika betydande med Rutströmska tillställningarne; emedan arbetarena voro af samma svarta slägte».

År 1774 d. 20 Nov. inlemnade Ichsell, såväl till Gustaf III som Lovisa Ulrika, ansökan om Broinspektorsysslan efter Jonas Zacharias Hult, hvilken »nyligen med Charons båt afseglat från våra jordiska hamnar». Han beder om en »liten daglig brödkaka med något sofvel» och slutar sin ansökan sålunda: »Mina små insigter uti hvarjehanda vetenskaper skulle ingalunda hädanefter ligga uti träde som hittills, derest vår store Konung Gustaf i nåder täcktes utnämna mig till Hults efterträdare. Ett vidt fält öppnade sig då för mig både på historiens och naturkunnighetens sida; utom det matfatet blefve så tillräckligt, att mitt ömma människohjärta hade bästa tillfälle visa sig i fullkomlig dager med en och annan portion till nödlidande och till qvicka och nyttiga snillens uppmuntran. . . . Det är ganska lätt för Konung Gustaf den tredje att med ett enda ord skapa en publican, från hvilken hans allmänhet hade rätt att fordra svenska tull-

historien, jemte en hop reflektioner om handeln och nationens lefnadssätt, ifrån äldre till närvarande tider.»

Ichsells anteckningar gå ej längre. Hans vidare öden har undertecknad ej lyckats utforska; endast att han ej fick den sökta tulltjensten. Den Jac. Ichsell som enl. tillkännagifvande i Allm. Tidn. 1788 ²³/₄ afled s. å. ³⁰/₃ torde varit hans här nedan omtalade namne. Denne synes af någon anledning varit »landsflyktig», men den som höll talet Lovisadagen 1755 och därför dömdes till fyra års landsflykt, lyckades, som synes af anteckningarne, hålla sig undan, så att straffet ej drabbade honom. — Någoting i tryck som flutit ur Ichsells (n:r 1) »fria och lekande penna» har undertecknad ej lyckats påträffa. Måhända skref han anonymt i dagspressen. Hvilken af de båda Jacob Ichsell man får tillskrifva översättningen af Oracler eller Gudswaret af De Saintfoix, uppfördt 1748, tryckt 1749 (Klemming, Sv. Dram. Litt. sid. 86, Dahlgren, Ant. om Sthlms Theatrar sid. 309) är svårt afgöra. Af Dahlgrens Ant. blir man ej klok, då han sammanblandar de båda Ichsell'arne (jfr sid. 309 med sid. 640).

Jakob Ichsell n:r 2. föddes 1722, var son af borgmästaren (först i Varberg 1712, sedan i Christianstad 1716) Olof Ichzell.² Då fadern vid den tiden var borgmästare i Christianstad, kunde man väl antaga, att sonen var född der, som Sjöström uppgifver i Blekingska Nationen (Lund 1901, sid. 99), men enligt meddelande af S. (¹⁸/₆ 1902) återfinnes hvarken han eller brodern Adolf Ichsell (Blek. Nat. sid. 98) i Christianstads församlings dopbok. Efter skolgång i Christianstad blef Jakob Ichsell student i Lund af Blekingska nat. 1736. Var 1744 auskultant vid Stockholms Rådstufvu-Rätt och sökte stadsnotarie-sysslan i Christianstad efter farbrodern Matthias Ichzell († s. å.). Denna befordran vann han ej, men synes blifvit en persona grata vid hofvet, ithy att han här blef utnämnd till pagernas hofmästare.

² Född 1685, stud. i Upsala af Östg. nat. 1703, död som borgmästare i Christianstad 1742. Fadern Matthias Olavi Iccelius, kyrkoherde i Yxnerum, Linköpings st., f. 1636, † 1695, var ej någon »prest i sino prydo»; han blef 2 ggr suspenderad. Anklagad för olofligt umgänge med företrädarens enka betygade han i domkapitlet att han var »per magicas artes castratus et impotens in conversatione conjugali». (Håhls Herdam. Odéns Östg. minne.)

Han flyttade s. m. öfver till Hamburg. Om denna »landsflykt» var frivillig eller tvungen synes vara omöjligt utreda. I A. v. Fersens bilaga till Secr. Utskottets prot. d. 4 febr. 1766, deri han protesterar mot Ichsells utnämning till Agent i Hamburg, talar han om I:s »landsflyktighet» dock utan att ställa denna i förbindelse med det ofta nämnda talet på Lovisadagen 1755.

På utresan stannade Ichsell en tid i Köpenhamn, der han i Danska riksarkivet afskref en anseelig samling af Skånska Handlingar samt författade ett Skånes Höfdinga Minne (mskr. i Lunds Bibliotek). (Se Warmholtz 590 o. Sjöström, Bek. Nat. 405.) — I Hamburg fick Ichsell ett svårt obehag med anledning af det bestyr han åtog sig med tryckningen af Nordencrantz' skarpa bok mot Hattpartiets styrelse och finansoperationer (Fryxell XLI: 17. Malmström V: 418). Svenska ministern i Hamburg — Zöge v. Manteuffel — fick spaning på henne och afbröt tryckningen, och så farligt ansågs anfaller (n. b. på Hattarne!), att regeringen utfäste en belöning af 10,000 dal. s. m. för den som upptäckte författaren. (»Kongl. Maj:ts Nådige Kundgörelse angående en i Hamburg på Svenska språket tryckt förförisk Skrift gifven Stockholm i Rådskammaren then 12 januari 1765.») Boken utkom, som nämndes, ej färdigtryckt, men lösa ark hade smugglats hit och i Secreta Utskottets protokoll 1766 ²¹/₁ nämnas sidorna 590—656 såsom mest brottsliga, »innehållande sådant som skulle gifva anledning till ändring uti Regeringssättet.»¹ Författaren blef naturligtvis ifrigt efterspanad och upptäcktes vara — Ichsell. Han påtog sig nemligen författarskapet, naturligtvis soulagerad af Nordencrantz.

På regeringens befallning fordrade nu ministern Zöge v. Manteuffel Ichsells utlemnande. Denne flydde till Berlin, gick i preussisk tjänst och återkom till Hamburg med sin preussiska kanslititel (i Secreta Utskottets prot. 1766 ²¹/₁ kallas han Legationsråd och i prot. ⁴/₂ Kongl. Preussiskt justitieråd) för att trotsa den svenske ministern.

Men ej långt derefter kommo Mössorna till makten, hvilket hade till följd att ministerposten i Hamburg blef indragen och den af Hattarne förföljde Ichsell blef (Febr. 1766) utnämnd till svensk diplomatisk agent därstädes, trots Fersens protest (se bil.

¹ Så vidt man vet finnes blott ett enda ex. af denna Nordencrantz' bok — på Upsala Bibliotek; det är sammansatt af korrektur- och reviderark. Det saknar tryckt titelblad, hvilket också framgår af Justitiekanslersemetets Memorial 1765 ¹²/₁. Sista sidan, 664, slutar med kusten »hemli-». J. H. Schröder har på för-sättsbladet skrivit: »And. Nordencrantz om Svea Rikes Financeverk 1720—1762.»

till Secr. Utsk. prot. 1766 $\frac{4}{2}$). Detta agentskap fortfor till 1769, då regeringsrådet Faxell förordnades till minister vid Nidersachsiska kretsen. Ichsell återkom till Sverige och vistades sedan merendels i Stockholm, der han afled 1788 d. 30 Mars.

C. M. C.

Kort förteckning på en del vid Finska lätta dragonkåren tjänstgörande personer med adliga namn.

De inom [ ] gjorda antaganden äro hänfödda till Svenska Adelsn ättartaflor af G. Anrep.

von Becker, Peter Gustaf; f. i Stockholm. Kapitulerade 1779 $\frac{25}{3}$; var 23 år gammal; ogift; andre korpral 1780.
[Möjligen son af Axel von Becker, tab. 3.]

Blomensköld, Hans Henrik; gardist 1810.
[Antagligen Hans Henrik, son af Bleckert Kristoffer Blomensköld tab. 6.]

Gripenberg, Johan Vilhelm; mönsterskrifvare; befördrad till regementet 1770 $\frac{20}{7}$; förekommer 1774 som fanjunkare.
[Möjligen Johan Vilhelm Gripenberg, tab. 26.]

Horn, Gustaf Vilhelm; 19 år gammal och ogift 1771; kapitulerade 1770 $\frac{2}{11}$ på 3 år; var vice korpral 1771; var fanjunkare 1773; afsked 1774 $\frac{29}{4}$.

Järnskiöld, Mikael; f. i Mensele socken i Nylands län; kapitulerade 1775 $\frac{24}{4}$; var nämnda år 19 år gammal och ogift; gardist; sekundkorpral 1777 $\frac{17}{12}$; förekommer 1779 som 2. korpral, 1780 som 1. korpral; afsked 1787 $\frac{29}{6}$.

Kronstråle, Mattias; f. i Österbotten och var 1779 29 år gammal och ogift; rekapitulerade 1779 $\frac{1}{4}$ på 3 år.

Raab, Adolf Fredrik; var fjärde korpral 1819; tredje korpral 1820.

Rehbinder, Otto Magnus; f. i Sagu socken i Åbo län i Finland; 37 år gammal och ogift år 1771; kapitulerade 1770 $\frac{12}{10}$ på 3 år; gardist; rekapitulerade 1774 $\frac{5}{4}$; afsked; hans nummer ersatt 1779 $\frac{16}{5}$.

Karl K:son Leijonhufvud.

Smärre meddelanden.

Hos enkefru *Lina Cavalli*, född Löndahl, boende på Elfvik, postadress Räfte, finnas handskrifna genealogiska (delvis biografiska) anteckningar af betydande omfattning och värdefulla såsom forskningsmateriel. Dessa anteckningar, förda af fru Cavallis make, framlidne kyrkoherden i Tryde och Spjutstorps församlingar i Skåne, *Carl Gustaf Wilhelm Cavalli* (född den 15 december 1813, död den 29 augusti 1890), påbörjades af Cavalli i hans studenttid och fortsattes såsom en angenäm och intresserande sysselsättning på lediga stunder till kort före hans bortgång. Anteckningarna omfatta en stor mängd släkter, introducerade och ointroducerade adliga samt ofrälse, och äro förda med synnerlig omsorg och reda.

H. Hyllén-Cavallius.

I en defekt minnesbok, tillhörig *Umeå fornminnesförenings museum*, med tryckta latinska sentenser och interfolierade blad med målade bilder och vapensköldar samt med minnesord, dedicerade hufvudsakligen af utlänningar till svensken *Erik Falck*, som enligt anteckningarna vistades i Konstantinopel år 1582 — hvarifrån han ämnade sig till Jerusalem — och i Danzig år 1587, förekommer följande anteckning under minnesorden: »Nobili generosoque Domino *Erico Falck*, Gotho nec non Equiti Hierosolimitano Fratri suo dilecto hæc scribebat *Sigfridus Rhalambius* in perpetuum amoris signum anno 1584, die Sancti Michaelis Archangeli». Ofvanför synes Rålambska vapnet, måladt i blått och guld.

Andra minnesord äro undertecknade: »Hæc scripsit amicitie (ett ord oläsligt) *Laurentius Rhalamb*, Mariestadii 1589 ^{15/2}».

L. G. F. Norlander.

Personhistorisk litteratur.

Par Bricoles Gustavianska period. Personalhistoriska anteckningar af *August Kinberg*, utgifvaren af släkten Laurin, Gotländska släkter m. m. Stockholm 1903, Hasse W. Tullbergs förlag.

Under denna rubrik återfinna vi ett arbete, som äfven utom ordensbrödernas krets måste tillmätas ett icke obetydligt värde ur personalhistorisk synpunkt.

Det innehåller en förteckning med angifvande af födelse- och dödsdata på 1,800 medlemmar tillhörande det illustra ordenssamfundet från begynnelseåret hösten 1779 till och med 1808. Vid största delen af dessa finnes en del andra biografiska uppgifter, som författaren med icke liten möda sammanfört ur för handen varande källor, mera vidlyftiga om de mera kända, mindre naturligtvis om de mera obekanta och obskura.

Porträtter och namnteckningar åtfölja också en del af dessa.

Karaktärerna under namnen äro afskrifna efter ordensmatrikeln med bibehållande af dennas stafning.

Uti sitt företal anhåller författaren, att rättelser och tillägg måtte meddelas honom för att i arkivet införas, en uppmaning, som ej bör försummas af den, som har lust därtill.

Vi kunna ju hoppas, att författaren sättes i tillfälle att fortsätta sitt arbete med några tusen nya brikollister, och då kunna ju dessa tillägg här blifva införda. För forskaren af personalhistoriska uppgifter rörande Stockholm, dess borgare och smärre ämbetsmän äro dylika ordensmatriklar goda att hafva. Äfven om vi omöjligt kunna finna när personen i fråga var född eller död, får man ju ett begrepp om detta genom att beakta intagningsåret i matrikeln. Arbetet är som allt, hvilket utgår från Tullbergska affären, förstklassigt på alla vis.

A. L—n.

Skånska Nationen 1833—1889 af *Carl Sjöström*, Lund 1904, med reg. 545 sid.

Detta af den mångkunnige forskarens hand utgifna arbete utgör en fortsättning af *Skånska Nationen* (från 1682—1832, före afdeln. tid), som utkom år 1897. Förf. första nummer i det nya arbetet är 3,701 och han slutar med nr 6,950, således kan man ju redan häraf tänka sig hvilken mängd af data och uppgifter här sammanförts. Efter samma plan som den föregående delen är denna nya utförd. Öfverallt där författaren så kunnat åstadkomma, har han angifvit släktens ursprung och meddelat uppgifter om andra mera bekanta medlemmar af

densamma. Den, som således äger Sjöströms förutvarande arbeten, får i dessa en icke liten personalhistorisk redogörelse för skånska och blekingska familjer. Man skulle kunna hoppas, att han nu ville fortsätta sitt arbete med de ej utgifna lundensiska nationerna, såsom Göteborgs, Värmlands m. fl. Det vore en stor lycka för forskningen, om man kunde få efterföljare till Sjöström inom andra af våra provinser.

Nationsmatriklarna ge oss en bild af så många af provinsens förhållanden, isynnerhet om de utgifvas efter Sjöströms mönster med samma flit, sakkunnighet och reda. En liten anmärkning skulle jag vilja framhålla: författaren anger i allmänhet föräldrarnes dödsår; bifogandet af ett datum skulle mycket intressera forskaren efter personens föräldrar, som under vissa förhållanden kunna hafva större intresse än sonen. Något större blifver visserligen härigenom utgifningskostnaden, men värdet ökas också i samma mån. En forskare med den verkliga betydelse för den svenska personalhistorien som Carl Sjöström bör ovillkorligen fortsätta på sitt område och nu ej slå sig i ro för alltid med afslutandet af dessa tre arbeten.

A. L—n.

***Svenska Landtmätare* 1628—1900. Häft. 6 af Viktor Ekstrand.**

Med detta har nu Ekstrands stora, om sakkunnighet, om intresse och varm pietet för sitt yrke affattade arbete nått sin afslutning. Vi hafva redan förut i denna tidskrift anmält Ekstrands arbete för forskningsvännen och kunna endast tillägga, att detta sluthäfte är af samma goda egenskap som de förutvarande. Ekstrands Svenska Landtmätare blir en värdefull uppslagsbok, som rätt ofta måste anlitas.

A. L—n.

***Anteckningar om släkten Dobbin.* Stockholm, 1901. 100 exemplar. 23 s. 8:0 + stamtafla.**

Släktnamnet Dobbin synes främmande för Sverige, men redan i Genealogiska anteckningar rörande släkten Sederholm (tr. 1880) finner man att dessa släkter blifvit med hvarandra förbundna. En dotter af brukspatronen Alexander Magnus Sederholm och Beata Katarina Dobbin blef gift med riksarkivarien R. M. Bovallius, och dennes yngste son, amanuensen Birger B., som tid efter annan i små ej för bokhandeln afsedda upplagor utgifvit skrifter angående sin släkt — däribland Genealogiska anteckningar om släkten Bovallius (tr. 1898) — har uti ifrågavarande skrift meddelat hvad han kunnat utröna, om finska släkten Dobbin, samt därtill fogat sju porträtt m. m. Af innehållet framgår, att flera medlemmar af denna släkt länge varit bofasta i Sverige och där afidit. En af dem, Louise Dobbin, var litterärt anlagd och författade bl. a. En döfstum man, dram i fem akter, af amanuensen B. befördrad till tryckning i 200 ex. 1888, s. å. författarinnan afled i Stockholm, nära 81 år gammal. Förf:s antagande, att släkten Dobbin härstammar från Livland vinner sannolikhet därigenom, att Erlandus

Jonæ Hjärne (f. 1596, † 1654), kyrkoherde och prost i Ingermanland, var gift med en Barbara Dobbin (se sv. adliga ätten Hjärne). En handlande Jost Dobben, omkring 1720 (?) ingift i ätten Ruuth i Finland (Tab. 9), kan möjligen vara en Dobbin.

K. F. W—r.

Torsten Rudeen. Ett bidrag till karolinska tidens litteratur- och lärdomshistoria. Af *Arvid Hultin*. Helsingfors 1902. 4 + 4 + 276 + 1 s. 8:o. Med porträtt. — **Per Brahe** . . . . Illustrerad lefnadsteckning, författad af *Petrus Nordmann*. Helsingfors 1904. 520 s. 8:o.

Båda dessa af Svenska litteratursällskapet i Finland utgifna arbeten, ägnade att hedra svenska män, äro grundade på omfattande forskning och göra sina författare all heder. Rudeen var omkring 16 år professor vid Åbo akademi och dog 1729 som biskop i Linköpings stift. Hans verksamhet såväl i Finland som Sverige i förenämnda egenskaper äfvensom i den af vitterhetsikare har förf. utförligt skildrat. Han blif stamfader för ätterna Rudenschöld.

Per Brahe den yngres biograf har sammanfört snart sagdt allt hvad man kan önska eller behöfva känna om den svenske stormannen, hvars verksamhet som Finlands generalguvernör med synnerlig omsorg blifvit belyst. Det kan anmärkas, att å s. 20 årtalet 1669 bör rättas till 1569 och att å s. 312 Arvid Gyldenör bör rättas till Gyldenär. Denne sökte 1669 Brahes bistånd för att blifva skild från sin hustru, som var »otidig och impertinent». (Jfr Sv. Ad:s ättartaflor). Assessorn i Åbo hofrätt Anders Krook anhöll 1665 att Brahe åt honom skulle utverka adelskap. Förf. hade gerna kunnat meddela, att denne Krook 1674 adlades under namnet Gyllenkrook. Å s. 328 bör ordet landskap antagligen rättas till landsköp. Den å s. 345 o. f. omtalade Sigfriedh Leupoldt är säkerligen densamme som Sigfrid Leopold, hvilken i Sverige verkade såsom medicus, enligt Sv. läkarehist. af Sacklén. En af hans ättlingar var Karl Gustaf af Leopold. Då förf. å s. 426—27 citerar Biogr. lex. 1876 afses därmed Svenskt biogr. handlexikon af H. Hofberg. Brahe dog d. 12 sept. 1680, men tiden för jordfästningen har ingen uppgifvit. Förf. har citerat danska sändebudets i Stockholm i Handlingar utgifna af Fryxell tryckta meddelanden om, att jordfästningen ägde rum först d. 10 dec. 1685 och att, i följd af förhinder, ingen af den kungliga familjen var närvarande. Biografien slutas med s. 432, hvarefter följa bilagor ur Braheska familjarkivet. I Hist. tidskrift är arbetet recenseradt.

Munck af Fulkila och Munck af Sommernäs. I Svenska litteratursällskapets i Finland Förhandlingar och uppsatsen 16, Helsingfors 1903, förekommer s. 198 o. f. en af fru *Jully Ramsay* författad utredning, som synes ådagalägga, att de båda ofvan nämnda ätterna genom misstag sammanblandats och att i följd däraf ätten Munck af Fulkila anses ännu lefvande, oaktadt den utgått på svärdsidan d. 30 mars 1778 då majoren Hans Jakob Munck afled, hvaremot ätten Munck

af Sommernäs ansetts utgången, ehuru den ännu lefver. Att referera bevisföringen skulle ej vara nog, hvarför intresserade hänvisas till den lätt tillgängliga uppsatsen. Här kan tilläggas, att Munck af Sommernäs' vapen i formen öfverensstämmer med det vapen, som tillhört den tredje af tio olika och utdöda ätter Munk i Danmark, till hvilken ätt hörde Kristine Munk, konung Kristian IV:s gemål. Vapnet beskrifves så: tre röda rosor i silfverfält och på hjälmen tretton fanor vexelvis i rött och silfver. I motsvarande svenska vapen har en människofigur (munk?) tillagts och en fana.

I förenämnda finländska publikation förekomma äfven följande personhistoriska uppsatser:

Några underrättelser om finska nationella församlingen i Stockholm, af *K. G. Leinberg*. Den flitige forskaren, prof. L., redogör icke blott för församlingens öden utan meddelar tillika, dock utan anspråk på absolut fullständighet, dess herdaminne. I en not å s. 167 tvekas om finska kyrkan är f. d. gamla och stora Bollhuset eller det nyare och mindre. Enligt J. Flodmarks bekanta utredning blef det sistnämnda huset förvandladt till finsk kyrka.

En skaldinna i Finland på 1770-talet. Meddelande af *E. Nervander*. Denna uppsats angår Katarina Charlotta Swedenmark, som tidigt lär blifvit gift med en friherre Karl Johan Hastfer, hvilken 1764 afled då hans maka var endast 20 år gammal. Hon ingick d. 8 aug. 1773 nytt äktenskap med d. v. kaptenen Karl Fredrik Toll (jfr. Sv. adelns ättartaflor utg. af Anrep, IV: 393, tab. 9). För de nya uppgifter förf. meddelar angifvas tyvärr inga källor. Han förmodar att nämnde Hastfer var af livländsk frih. ätt, enär han ej upptages i liknämnda svenska ätts stamtafla, men Baltisches Wappenbuch af Klingspor har endast en estländsk adlig ätt von Hastfer. Här synes således en brist i den svenska stamtaflan vara för handen, manande till forskning, främst i Finland. Därvid torde forskningen äfven böra omfatta skalden Lidners maka, född Hastfer, som ock saknas i våra adelsböcker. Skaldinnans fader, som uppgifves ha varit bankkommissarie, har förgäfvets blifvit sökt i Sveriges riksbanks tjänstemannalängder. Förf. har funnit och meddelat tre af hennes dikter, däraf två ur Gjörvells tidskrift Samlaren. Däri finnes likväl d. 5 nov. 1775 en tredje med öfverskrift »Afsked af sommaren. Qvåde», som ännu kan läsas med bifall. I sitt arbete Svenska Vitterheten (2:a uppl. s. 279) säger Hammarsköld, att »hon rimmade flitigt tillfällighetsstycken och så kallade landtqväden», hvaraf synes framgå att hennes vittra verksamhet varit större än förf. förmodat.

Från Adolf Ivar Arvidssons sista lefnadsår, af *O. G.* är en särdeles läsvärd uppsats, införd i Förhandlingar och uppsatser, del 15 (1902).

K. F. W—r.

Anteckningar om den finsk-svenska släkten Lindberger. Ett slags sekelminne af *C. V. Bromander* pastorsadjunkt, Karlstad. Karlstad 1903. 35 s. 8:0.

Utgör öfvertryck ur Nya Vermlands tidning. Innehållet innefattar en redogörelse för släkten Lindberger, som mera än 160 år tillhört Sverige och 1903 i 100 år varit bofast i Vermland. Släktens manliga medlemmar hafva varit dels jordbrukare, dels militärer, alla redliga och aktade män. På manssidan är släkten nu utgången. Förf. har sympatiskt behandlat sitt ämne och framställningssättet är berömvärdt genom måttfull saklighet. Samma egenskaper utmärka de minnesteckningar öfver afidna prästmän, förf. förut låtit trycka.

K. F. W—r.

Värmlands Läns Kungl. Hushållningssällskaps Historia 1803—1903. På uppdrag utarbetad af d:r Theofil Andersson. Stockholm, K. L. Beckmans boktryckeri 1903. Pris 6 kronor. — **Catalogus Illustratus Iconothecæ Botanicae Horti Bergiani Stockholmiensis.** Anno 1903. Notulis Biographicis Adjectis Auctore Veit Brecher Wittrock. Cum 46 Tabulis. Acta Horti Bergiani. Band 3, N:o 2. Stockholm, Isaac Marcus' Boktryckeri-aktiebolag 1903. Pris 8 kr. 50 öre.

Under sistförflutna sommar utkommo förestående två arbeten, hvilka, ehuru egentligen fallande inom landthushållningens och den botaniska litteraturens områden, i hög grad äro förtjänta att uppmärksammas af denna tidskrifts läsare genom de samlingar af porträtt, som i dem finnas hopbringade.

I det förra arbetet förekomma inalles 50 porträtt, samtliga utförda i autotypi vid Generalstabens litografiska anstalt och tryckta på planschpapper. Man återfinner där dragen af de flesta män, som under det gångna århundradet verkat såsom ordförande och på andra mera framskjutna poster inom hushållningssällskapet. Särskildt vackra äro porträtten af excellensen grefve C. A. Wachtmeister och landshöfdingen grefve A. P. von Rosen. Intet synes sparadt för att få arbetet i typografiskt afseende framstående.

Bergianska stiftelsens porträttsamling af botaniska forskare icke endast från Sverige utan från nästan hela världen är af ganska nytt datum. Samlad och ordnad af den nuvarande professor bergianus V. B. Wittrock, skänktes den af honom till stiftelsen genom gåfvobref af den 4 april 1899, och omfattade, då förteckningen trycktes, icke mindre än 1,874 bilder, säkert den största liknande samling som finnes och representerande nästan alla slag af framställningssätt. Samlingen förvaras i bergianske professors ämbetsbostad och upptager väggarna i flera rum. Alla bilder med undantag af fotografier äro nämligen insatta i glas och ram. Där förvaras äfven en stiftelsens tillhörig samling porträtt af de mest framstående medlemmarne af det litterära sällskapet »Tankebyggarne». I katalogen förekommer en del helsidesbilder, hvaribland en intressant serie af 7 porträtt af Carl von Linné från olika åldrar. Några af dessa reproduceras här sannolikt för första gången. Linné är i samlingen representerad af inalles 105 nummer. I mindre format, 6 stycken å hvarje sida, afbildas 204 porträtt och förekomma äfven här afbildningar från både yngre och äldre år af flera personer.

Mot reproduceringen af desamma kunna dock berättigade anmärkningar framställas. De biografiska uppgifterna synas i sin korthet vara tillförlitliga.

G. I.

Johan Ekeblad, hofjunkare hos drottning Kristina.

En personhistorisk studie af *Otto Mannerfelt*. Borås 1903. 95 s. 8:o. + porträtt och en utsikt af Stola.

Denna »studie» är hufvudsakligen grundad på Johan Ekeblads bref, nu i Lunds universitets bibliotek och förut genom korta utdrag af P. Wieselgren bekantgjorda i »De la Gardieska arkivet», VIII och IX. Originalbrefven äro nu använda för en fylligare framställning angående den jämförelsevis korta tid »studien» omfattar. Drottningens egenheter samt seder och lefnadssätt under åren 1649—1655 äro ämnen som kunna påräkna läsarens intresse. Att Ekeblads skrifna själfporträtt blifvit bearbetadt, har väl sin orsak däri, att studien ursprungligen offentliggjorts i Borås-posten, men i boken hade den obehöriga åtgärden bort undvikas. Å s. 48 har oriktigt skrifvits Teknologiska institutet i st. f. Tekniska skolan, och å s. 68. där det berättas, att grefve Gustaf Adolf Torstensson skall hafva blifvit ihjälstucken af en främmande furste, anföres datum 16 februari, utan att läsaren erinras om att det gäller tiden för brefvets författande. Torstensson dag d. 24 januari 1653.

Då den grefliga ätten Ekeblads stamfader Klas Ekeblad var son af Johan Ekeblad, torde det icke anses olämpligt att här göra den anmärkningen, att de Egenhändiga annotationerna angående denna ätt, som äro införda i årg. V, s. 40—46, bort i de fall, där de afvika från Anreps Sv. Adelsn Ättartaflor jämföras med de i riddarhuset befintliga genealogierna.

K. F. W—r.

(Insänd) **Kyrkohistorisk årsskrift**, utg. af *Herman Lundström*. Fjärde årg. Uppsala 1903.

Bland uppsatser af biografiskt intresse märkas: *E. Wermcrantz*, Prosten i Umeå Nils Grubbs lif och verksamhet 1681—1724; — *E. Bergman*, Religionsmålet mot studenten Erik Molin 1734—1739; — *E. Meyer*, En teologisk strid under frihetstiden (lektor Anders Knös och prosten Petrus Munck); — *E. Bergelin*, Några religiösa dikter af en fången karolin (generallöjtnanten Clodt von Jürgensburg).

(Insänd) **Fågaren**, Nordisk årsbok för jakt- och naturvänner, utg. af *Hugo Samzelius*. Tionde årg. Stockholm 1904.

Innehåller bl. a. en kortare biografi (med porträtt) öfver Carl Gustaf Tessin; biografiska uppsatser (med porträtt) öfver nu levande nordiska zoologer och jägare samt åtskilliga kortare notiser och anekdoter af personhistoriskt intresse.

Frågor.

- I. *Finnes en i utlandet lefvande gren af adel. ätten n:o 848 Wattrang?*

I Anrep, Svenska Adelns Ättartaflor, IV: 561 upptages bland brukspatronen Johan Jakob Wattrangs barn sonen Johan Gustaf, f. 1710, utan att något vidare om honom finnes antecknad. Bland Krigsarkivets Biographica, art. Elgenstierna, finnes ett »Ödmjukt Memorial», dat. Torgau d. 13 nov. 1758, från dåvarande majoren vid Uplands regemente, Jean Wilh. Elgenstierna, hvilken då vistades med regementet i Pommerska kriget, däruti han anhåller om ett halft års permission för att resa hem till Sverige, och anför han såsom skäl bland annat »en process, som jag hafver med min svåger, kejsrerliga Bergmästaren vid Ungerska Bergverken herr Jean Gustaf Wattrang, med hvilken jag hafver samfällt egendom. Denna min svåger har i många år varit derute och der verkligen changerat Religion, ehuru svårt jag har att detsamma honom öfvertyga med så fullkomliga skäl, som Kongl. Svea Hofrätt påstår, hvarest saken nu är». Mera upplysande om denne Wattrangs lefnadsförhållanden är ett i f. godsägaren Reinhold Elgenstiernas ägo befintligt köpebref, genom hvilket Wattrang säljer all sin arfsrättighet uti Sverige efter sin afidne fader, däribland äfven sin halfva del uti ofvannämnda egendom, Torpunga i Torpa socken, Åkerbo härad i Westerås län, för 60,000 dlr kpmt till »sin kära svåger» majoren m. m. Jean Wilhelm Elgenstierna. Köpebrefvet, som är dat. »Schemnitz den 16 oktober 1759» och skrifvet på svenska, upplyser äfven om orsaken till att denna försäljning kom till stånd, nämligen »at Sedan iag (Johan Gustav von Wattrang) efter Trettio-Ett åhrs wistande utrikes, mig ther Således, inrättadt ock Bofast giordt, at iag fögo mer i min öfriga Lifstid mig till mitt kiära Fädernes-Land Swerige begifva Lärer, men therjemte i anseende till iråkad Giäld ock för at anständigt och tillräckeligit kunna underhålla ock uppfostra mine af Gud med min kiära Hustru, Fru Maria Constantia mig förlänte Sex Barn, med hennes Goda Wettskap ock Wilja af berådt mod Frivilligt beslutit ock Af-Handlat med min kiära Swåger» etc. Brefvet är förseet »med mitt ock min kiära Hustrus namn Egenhändigdt under-tecknad ock med Anburit Skiöldemärke Bekräfat»: Johan Gustave von Watrangh och Maria Constantia de Watrangh, née de Roll von Sautersleben. Sigillet under hans namn visar

Wattrangska vapnet, sigillet med hennes vapen, under en, såsom det tyckes, grefflig krona, är så tilltryckt och delvis utplånadt, att de heraldiska figurerna blott otydligt kunna urskiljas.

Otroligt är ju icke, att afkomlingar af »bergmästaren vid ungerska bergverken» Jean Gustaf von Wattrang och Maria Constantia Roll von Sautersleben ännu kunna finnas i Österrike-Ungern eller Tyska riket; upplysningar härom mottagas med tacksamhet af

Gustaf Elgenstierna.

2. Hvilka voro Gunborg Olofsdotters af Halfstadrasläktens föräldrar? Hon var gift med handlanden Thomas Andersén † 1672, och deras dotter Ursula var gift med borgmästaren i Stockholm Nils Hansson Törne.

Th. H.

3. Den med skalden Lucidor förväxlade studenten *Lars Johanson Humerus*, prästson från Lekaryd i Småland (se Biografiskt Lexikon) var — enligt en artikel af lektor A. G. Ahlqvist i Ny Illustrerad Tidning 1876 — »löjtnant vid Dalregementet, och hade dottersöner, som intogos i Vexjö skola».

Upplysningar om nämnde Humeri giftermål och ättlingar önskas samt hans biografi.

N—r.

4. Fins det något porträtt af assessorn i Svea hofrätt professorn i Lund Nils Silfversköld, f. 1635 † 1702, eller af hans hustru Abela von Kempften, † 1677?

N—r.

5. Hvar finnes porträtt af amiralen Cornelius Anckarstjerna och hans söner?

G. W.

Svar.

1. Till *C—tz* (årg. V. s. 206). Om det intresserar, kan meddelas, att i samlingen på Knutstorp (Axelvold) finnes porträtt af öfverstelöjtnanten friherre Claes Creutz' hustru, friherrinnan Agnes Christina Wachtmeister, måladt af hennes broder A. G. W—r.

G. W.

Svenska autografsällskapet.

Årsmöte

hölls den 13 sistlidne april å restaurant Riche. Af den föredragna berättelsen öfver den af öfverkammarherren *Celsing* och förre kammarrättsrådet *Wallensteen* förrättade revisionen framgick, att sällskapets inkomster för år 1903 uppgått till kr. 3,153:42, utgifter till kr. 3,350:37, och att behållningen vid årets slut utgjorde kr. 2,623:40.

I styrelsen återinvaldes öfverstekammarjunkaren friherre *Carl Carlson Bonde*, riksarkivarien *Emil Hildebrand*, kammarherren grefve *F. U. Wrangel*, auditören friherre *Johannes Rudbeck* och filosofie doktorn *Holger Rosman*. I redaktionsutskottet insattes de tre sistnämnda. Till revisorer utsågos öfverkammarherren *G. Celsing* och förre kammarrättsrådet *J. A. Wallensteen* med kaptenen *Otto Bergström* såsom suppleant.

Ett af styrelsen framlagdt, hufvudsakligen af ekonomiska skäl motiveradt, förslag om tidskriftens ändrande till årsskrift blef af sällskapet afslaget. Däremot antogs såsom hvilande ett stadgeändringsförslag om inträdesafgiftens bortskaffande.

Efter förhandlingarnas slut höll riksheraldikern grefve *Adam Lewenhaupt* ett föredrag om grefve Karl Königsmarck och lady Ogle. I samband därmed förevisades ett bref från Aurora Königsmarck.

Den 19 maj sammanträdde sällskapet i riksarkivet för att definitivt besluta om det sedan årsmötet hvilande stadgeändringsförslaget. Sällskapet beslöt nu att ur stadgarnas § 7 stryka punkten »en afgift af fem kronor vid diplomets mottagande», så att af nya medlemmar hädanefter endast årsafgiften, fem kronor, skall vid tidskriftens öfverlämnande uppbäras.

Nya medlemmars anskaffande

är för sällskapet ett nödvändigt villkor, då det visat sig, att tidsskriften icke utan större läsekrets kan utgifvas i så många häften som hittills. Då inträdesafgiften nu är bortskaffad, bör det vara lättare att öka medlemsantalet, men å andra sidan måste ökningen bli så mycket större, att den uppväger den tämligen regelbundna inkomst, som inträdesavgifterna lämnat. De med detta häfte följande korten torde af sällskapets medlemmar i vidsträktaste mån användas, så att en hvar anskaffar åtminstone en ny medlem. Då sedan årsmötet ett tiotal personer mottagit kallelse, utgör medlemsantalet för närvarande 487.

Sällskapets tidskrift

kommer att utgifvas efter samma plan som hittills. Dock är det troligt, att »Dödslistan» tillsvidare icke kommer att tryckas, då kostnaderna för denna ställa sig synnerligen dyra. Den skall likväl fortfarande utarbetas och hos sekreteraren förvaras, om sällskapets medlemmar därur önska upplysningar. Efter särskildt beslut kunna årsserierna samarbetas till tryckning exempelvis hvar femte år.

Större släktutredningar, förteckningar eller lämpliga skriftserier komma att särskildt pagineras, vare sig de inflyta i ordinarie häften eller medfölja såsom bilagor.

Då tidskriftens porträttserier hittills nästan uteslutande bekostats af enskilda, vågar redaktionen hoppas att fortfarande få åtnjuta samma välvilliga understöd af herrar mecenater. För identifiering kunna okända porträtt insändas, om reproduktionskostnaderna betalas.

De medlemmar, som önska få sina egna släkter fullständigt införda i tidskriften, böra deltaga i tryckningskostnaderna efter öfverenskommelse med redaktionen.

Rättelser och tillägg till genealogiska arbeten emottagas för att möjligen sammanföras i årgångens sista häfte. Källor för de nya upplysningarna böra i hvarje fall angifvas.

För öfrigt emottagas hvarjehanda meddelanden och upplysningar i de ämnen, som ligga inom området för sällskapets verksamhet.